

ເຮືອນລືກະລ່ອມ: ບ້ານນາຍາງໃຕ້ ເມືອງນ້ຳບາກ ສປປ.ລາວ

ເຮືອນສ່ວນກະລ່ອມ: ບ້ານນາຍາງໃຕ້ ເມືອງນ້ຳບາກ ສປປ.ລາວ

ວິລະ ອາໂນລັກ

ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ,
ມະຫາວິທະຍາໄລສຸພານຸວົງ ຫລວງພະບາງ, ສປປ.ລາວ

ວິລະ ອາໂນລັກ

ຄະນະສາດປັດຍາຄວາມສາສະໜາ
ມະຫາວິທະຍາໄລສຸພານຸວົງ ຫລວງພະບາງ ສປປ.ລາວ

ກຽງໄກ ເກີດສິລິ

ແປຄອດເປັນພາສາໄທ
ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ ມະຫາວິທະຍາໄລ ສິນລະປາກອນ

ເກຣັຍໄກ ເກີດສິລິ

ແປຄອດເປັນພາສາໄທ
ຄະນະສາດປັດຍາຄວາມສາສະໜາ ມະຫາວິທະຍາໄລ ສິນລະປາກອນ

ບົດຄັດຫຍໍ້

ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ “ລືກະລ່ອມ” ໄດ້ຕັ້ງຖິ່ນຖານໃນ ສປປ.ລາວ ມາຢ່າງຍາວນານ ແລະມີຖິ່ນຖານດັ່ງເດີມ ຕັ້ງຢູ່ທາງພາກໃຕ້ຂອງປະເທດຈີນ ຫລັງຈາກອົບພະຍົບລົງມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນທາງພາກເໜືອ ຂອງ ສປປ. ລາວ ນັ້ນມີການເຄື່ອນຍ້າຍຫລາຍຄັ້ງໂດຍມີປັດໄຈມາຈາກໄພສົງຄາມ, ໄພທຳມະຊາດ ແລະຫາພື້ນທີ່ໃໝ່ ທີ່ກວ້າງຂວາງອຸດົມສົມບູນເໝາະສົມຕໍ່ການກະເສດ ໃນທ້າຍທີ່ສຸດກຸ່ມຊົນເຜົ່າລືກະລ່ອມຈຳນວນໜຶ່ງ ຈຶ່ງໄດ້ລົງລັກປັກຖານຢ່າງຖາວອນໃນພື້ນທີ່ຮາບພຽງໃນບໍລິເວນແມ່ນ້ຳລາຕອນກາງ ເຊິ່ງແມ່ນ້ຳລາແມ່ນ ສາຂາໜຶ່ງຂອງແມ່ນ້ຳອຸ) ຫລືບໍລິເວນພື້ນທີ່ຮາບພຽງໃກ້ກັບແມ່ນ້ຳອຸ

ສຳລັບບົດຄວາມສະບັບນີ້ໄດ້ລົງເລິກສຶກສາຮູບແບບແລະການປັບຕົວສະຖາປັດຕະຍະກຳຂອງ ຊົນເຜົ່າລືກະລ່ອມໂດຍການລົງເລິກສຶກສາເກັບກຳຂໍ້ມູນທາງພາກສະໜາມໃນພື້ນທີ່ບ້ານນາຍາງໃຕ້ ແລະໃນພື້ນທີ່ຕ່າງໆ ຕາມເສັ້ນທາງອົບພະຍົບ ແລະຖິ່ນຖານອື່ນເກົ່າແກ່ ເພື່ອນຳມາສຶກສາປຽບທຽບ ເຊິ່ງໄດ້ ພົບວ່າ ຮູບແບບເຮືອນນັ້ນສາມາດແບ່ງຮູບແບບຕາມຊ່ວງຂອງອາຍຸການຕັ້ງຖິ່ນຖານ ແລະແບ່ງອອກເປັນ 3 ຮູບແບບ ຄື 1) ຮູບແບບເຮືອນດັ້ງເດີມກ່ອນຕັ້ງຖິ່ນຖານໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້, 2) ຮູບແບບເຮືອນດັ້ງເດີມໃນບ້ານຍາງ, 3) ຮູບແບບເຮືອນແບບສະໄໝໃໝ່ ນອກຈາກນີ້ ຍັງສາມາດແບ່ງຮູບແບບຕາມລັກສະນະກາຍະພາບ ຂອງເຮືອນ ແລະຄວາມເຊື່ອທີ່ສະແດງອອກຜ່ານງານສະຖາປັດຕະຍະກຳ ແລະຍັງພົບວ່າຫລັງຈາກກຸ່ມ ລືກະລ່ອມໄດ້ລົງຕັ້ງຖິ່ນຖານອື່ນໜຶ່ງໃນແມ່ນ້ຳລາຕອນກາງແລ້ວນັ້ນ ຮູບແບບຫລັງຄາເຮືອນມີການ ປັບຕົວເປັນຮູບແບບໃໝ່ໂດຍໄດ້ຮັບອິດທິພົນມາຈາກເຮືອນລາວໃນຫລວງພະບາງ

บทคัดย่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ “ลื้อกะล่อม” ได้ตั้งถิ่นฐานใน สปป.ลาว มาอย่างยาวนาน และมีถิ่นฐานดั้งเดิมตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศจีน หลังจากอพยพลงมาตั้งบ้านเรือนทางภาคเหนือของ สปป.ลาว นั้นได้มีการเคลื่อนย้ายหลายครั้งโดยมีปัจจัยมาจากภัยสงคราม ภัยธรรมชาติ และหาพื้นที่ใหม่ที่กว้างขวางอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเกษตร ในท้ายที่สุดกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อกะล่อมจำนวนหนึ่งจึงได้ลงหลักปักฐานอย่างถาวรในพื้นที่ราบเพียงในบริเวณแม่น้ำลาตอนกลาง ซึ่งแม่น้ำลาเป็นแม่น้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำอู หรือบริเวณที่ราบเพียงใกล้กับแม่น้ำอู

สำหรับบทความฉบับนี้ได้ลงลึกศึกษารูปแบบและการปรับตัวสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อกะล่อมโดยการลงลึกศึกษาเก็บก่าข้อมูลทางภาคสนามในพื้นที่บ้านนายงไต และในพื้นที่ต่างๆ ตามเส้นทางอพยพและถิ่นฐานอันเก่าแก่เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบ ซึ่งได้พบว่ารูปแบบเขื่อนนั้นสามารถแบ่งรูปแบบตามช่วงของอายุการตั้งถิ่นฐานและแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบเรือนดั้งเดิมก่อนตั้งถิ่นฐานในบ้านนายงไต 2) รูปแบบเรือนดั้งเดิมในบ้านนายงไต 3) รูปแบบเรือนสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งรูปแบบตามลักษณะกายภาพของเรือน และความเชื่อที่แสดงออกผ่านงานสถาปัตยกรรม และยังพบว่าหลังจากกลุ่มลื้อกะล่อมได้ลงตั้งถิ่นฐานอันมั่นคงในแม่น้ำลาตอนกลางแล้วนั้น รูปแบบหลังคาเรือนมีการปรับตัวเป็นรูปแบบใหม่โดยได้รับอิทธิพลจากเรือนลาวในหลวงพระบาง

คำสำคัญ: ลื้อกะล่อม | สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น | เรือนที่อยู่อาศัย | สปป.ลาว

Dwelling Houses of Lue-Kalom: Baan Nayangtai, Mueang Nambak, Luang Prabang, Lao PDR

Vira Anoluc

Faculty of Architecture, Soupanuwong University, Lao P.D.R.

Translation: Kreangkrai Kirdsiri

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

Originally, Lue-Kalom people lived in the South of China. War, natural disasters, and the search for fertile agricultural land led them to migrate to various places until eventually, a group settled in the area around La River, which is a branch of Ou River, in the northern part of Lao People's Democratic Republic, and have lived there ever since.

This study looks at the adaptation or transformations in the architecture of Lue-Kalom settlement by investigating and collecting information from Baan Nayangtai and other related sites. Information obtained were then compared with regards to migration route and the different periods of settlement. As a result, findings could be grouped into 3 categories of house-form as follow: 1) original traditional houses; 2) local traditional houses at Baan Nayangtai; and 3) modern houses. Each category can be identified from the architectural features that express the inhabitant's beliefs. It was also found that after having firmly established their settlement, roof-form of the houses were characteristically influenced by Lao houses in Luang Prabang.

Keywords: Lue Kalom | Vernacular Architecture | Dwelling House | Lao PDR.

1. ຂໍ້ມູນເບື້ອງຕົ້ນກ່ຽວກັບກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ໃນ ສປປ.ລາວ

ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ “ລື້” ມີຊື່ເອີ້ນທີ່ຫລາກຫລາຍ ຄື “ໄຕລື້”, “ໄທລື້”, ແລະ “ລື້” ຜ່ານສໍາຫລວດພາກສະໜາມ ໃນ 4 ແຂວງທາງພາກເໜືອ ພົບວ່າກຸ່ມລື້ນັ້ນຍັງແຍກ ອອກ ເປັນກຸ່ມ “ລື້ກະລ່ອມ”¹ ການເອີ້ນຊື່ກຸ່ມລື້ນັ້ນຈະບໍ່ ປາກົດເຫັນຄໍານໍາຫນ້າ “ໄຕ” ຫລື “ໄທ” ເໝືອນດັ່ງກຸ່ມ ໄທແດງ ໄທດໍາ ໄທຂາວ ຕັ້ງຖິ່ນຖານຕາມພື້ນທີ່ທາງ ພາກຕາເວັນອອກຂອງ ສປປ.ລາວ ໃນນີ້ກຸ່ມລື້ກະລ່ອມ ຈະມີ ຄວາມແຕກຕ່າງກັນ ບໍ່ຫລາຍປານໃດ ແຕ່ຈະແຕກຕ່າງໃນ ພິທີການແຕ່ງງານຄືລື້ກະລ່ອມຈະບໍ່ໄດ້ເສຍຄ່າຮິດຄອງເວລາ ແຕ່ງດອງ ສ່ວນພາສານັ້ນຈະເໝືອນກັນ ທັງສອງກຸ່ມມີ ຖິ່ນຖານດັ່ງເດີມຢູ່ພື້ນທີ່ທາງຕອນໃຕ້ຂອງປະເທດຈີນ ເນື່ອງຈາກໄພສົງຄາມແລະໄພທໍາມະຊາດຕ່າງໆ ຈຶ່ງ ອົບພະຍົບຖອຍລົງມາທາງໃຕ້ຕາມບໍລິເວນພື້ນທີ່ ຮາບພຽງ ແລະແຄມແມ່ນໍ້າຕ່າງໆ ທາງພາກເໜືອຂອງ ສປປ.ລາວ ເພື່ອຊອກຫາພື້ນທີ່ປອດໄພ ແລະເໝາະສົມ ແກ່ການປູກຝັງເຮັດນາຜະລິດເຂົ້າ

ໃນປະຈຸບັນກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ແມ່ນຖືກຈັດຢູ່ໃນ ຕະກູນພາສາ ຄື “ຕະກູນພາສາລາວ-ໄຕ (Lao-Tai Language Family)” ມີປະກອບມີ 12 ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ລາວ, ພວນ, ລື້, ໄທດໍາ, ໄທແດງ ແລະອື່ນໆ ເຊິ່ງຕະກູນ ພາສາດັ່ງກ່າວມີປະຊາກອນກວມປະມານ 70% (ປະຊາກອນລາວ 6,500,000 ກວ່າຄົນ) ໃນໄລຍະສົງ ຄາມອິນດູຈີນກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ຖືກຈັດຢູ່ໃນກຸ່ມຊົນຊາດລາວ ລຸ່ມ (ໃນໄລຍະສົງຄາມນັ້ນປະກອບມີ 3 ຊົນຊາດໃຫຍ່ ຄື: ລາວລຸ່ມ ລາວສູງ ແລະລາວເທິງ) ໂດຍມີວັດຖຸປະສົງຫລັກ

1. ຂໍ້ມູນເບື້ອງຕົ້ນເຖິງກັບກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ ໃນ ສປປ.ລາວ

ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ “ລື້” ມີຊື່ເອີ້ນທີ່ຫລາກຫລາຍ ຄື “ໄຕລື້”, “ໄທລື້”, ແລະ “ລື້” ຜ່ານສໍາຖາວອນ ສາມໃນ 4 ແຂວງທາງພາກເໜືອພົບວ່າກຸ່ມລື້ນັ້ນຍັງ ແຍກອອກເປັນ ກຸ່ມ “ລື້ກະລ່ອມ”¹ ການເອີ້ນຊື່ກຸ່ມລື້ ນັ້ນຈະປປຽບເຫັນຄໍານໍາຫນ້າ “ໄຕ” ຫລື “ໄທ” ເໝືອນ ດັ່ງກຸ່ມໄທແດງ ໄທດໍາ ໄທຂາວ ຕັ້ງຄືຄຸ້ນຄຸ້ນຕາມພື້ນທີ່ພາກ ຕາເວັນອອກຂອງສປປ.ລາວ ໃນນີ້ກຸ່ມລື້ກະລ່ອມຈະມີຄວາມ ແຕກຕ່າງກັນບໍ່ຫລາຍປານໃດ ແຕ່ຈະແຕກຕ່າງໃນພິທີການແຕ່ງ ດອງ ຄື ລື້ກະລ່ອມຈະບໍ່ໄດ້ເສຍຄ່າຮິດຄອງເວລາແຕ່ງງານ ສ່ວນພາສານັ້ນເໝືອນກັນ ທັງສອງກຸ່ມມີຄຸ້ນຄຸ້ນຕັ້ງເດີມຢູ່ ພື້ນທີ່ທາງຕອນໃຕ້ຂອງປະເທດຈີນເນື່ອງຈາກຊົນສະຖາປະນາ ແລະຊົນຮຸກຮ້າຍຕ່າງໆ ຈຶ່ງອົບພະຍົບລຸ່ມມາທາງໃຕ້ຕາມ ບໍລິເວນພື້ນທີ່ຮາບພຽງ ແລະແຄມແມ່ນໍ້າຕ່າງໆ ທາງພາກ ເໜືອຂອງສປປ.ລາວ ເພື່ອຊອກຫາພື້ນທີ່ປອດຄຸ້ນ ແລະ ເໝາະສົມແກ່ການປູກຝັງເຮັດນາຜະລິດເຂົ້າ

ໃນປັດຈຸບັນກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ແມ່ນຖືກຈັດໃນຕະກູນ ພາສາ ຄື “ຕະກູນພາສາລາວ-ໄຕ (Lao-Tai Language Family)” ປະກອບມີ 12 ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ລາວ, ພວນ, ລື້, ໄທ ດໍາ, ໄທແດງ ແລະອື່ນໆ ເຊິ່ງຕະກູນພາສາດັ່ງກ່າວມີປະຊາກ ອນປະມານ 70% (ປະຊາກອນລາວ 6,500,000 ກວ່າຄົນ) ໃນ ໄລຍະສົງຄາມອິນດູຈີນ ກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ຖືກຈັດຢູ່ໃນກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ລາວລຸ່ມ (ໃນຮະຍະສົງຄາມນັ້ນປະກອບມີ 3 ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ໃຫຍ່ ຄື ລາວລຸ່ມ ລາວສູງ ແລະລາວເທິງ) ໂດຍມີວັດຖຸປະສົງ

¹ ສໍາພາດທ່ານ ຫລົວ, ບ້ານນາຍາງໃຕ້, ຫລວງພະບາງ, ສປປ.ລາວ

¹ ສັນຍາທ່ານຫລົວ, ບ້ານນາຍາງໃຕ້, ຫລວງພະບາງ, ສປປ.ລາວ

² ສປປ.ລາວ ມີ 4 ຕະກູນພາສາ ຄື ຕະກູນພາສາລາວ-ໄຕ (Lao-tai Language Family), ຕະກູນພາສາມອນ-ຂະແມ (Mon-khamer Language Family), ຕະກູນພາສາຈີນ-ຕິເບດ (Chine-Tibet Language Language Family), ຕະກູນພາສາມົງ- ອິວມຽນ (Family,Hmong-Lumien Language Family). ກົມກຸ່ມຊົນເຜົ່າ, ບັນດາເຜົ່າໃນສປປ.ລາວ. ວຽງຈັນ, 2008.

¹ ສປປ.ລາວ ມີ 4 ຕະກູນພາສາ ຄື ຕະກູນພາສາລາວ-ໄຕ (Lao-tai Language Family), ຕະກູນພາສາມອນ-ຂະແມ (Mon-khamer Language Family), ຕະກູນພາສາຈີນ-ຕິເບດ (Chine-Tibet Language Language Family), ຕະກູນ ພາສາມົງ-ອິວມຽນ (Family,Hmong-Lumien Language Family). ກົມກຸ່ມຊົນເຜົ່າ, ບັນດາກຸ່ມຊົນເຜົ່າໃນ ສປປ.ລາວ, ເວີງຈັນ, 2008.

เพื่อเต้าโหมความสามัคคีเพื่อปิดป้องประเทศชาติ (ภิรมย์คุณ, 2008)

ในบิดถวามนี้จะใช้สองคำ คือ “ลื้อ” “ลื้อกะล่อม” เป็นนามของหมู่บ้านเดิม ส่วนคำว่า “ไทลื้อ” หรือ “ไทลื้อ” จะบ่งชี้ในบิดถวาม เนื่องจากบิดถวามระดับนี้จะเน้นชื่อตามความสมัครใจของกลุ่มชนเผ่าในแต่ละท้องถิ่น

2. ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายสู่อาเซียน ออกเสียงได้ ของกลุ่มชนเผ่า “ลื้อ” และ “ลื้อกะล่อม”

ตามการเล่าสืบต่อกันมาของพ่อเผ่าชั้นดี อายุ 86 ปี กลุ่มชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล่อมแม่มีถิ่นฐานตั้งเดิมตั้งอยู่ในประเทศจีน สถานที่แม่ตั้งอยู่ใกล้กับเขตหนองแสใกล้กับเขตติเบต ซึ่งเรียกว่า “เมืองฮ้ายลาว”

ในไลยะต่อมาจึงได้อพยพออกจากเขตหนองแสลงมาสู่อาเซียนออกเสียงได้ในช่วงศตวรรษที่ 14 (สะโตะต้นของอาณาจักรล้านช้าง) อันเนื่องมาจากความแออัดของอาณาจักรพม่าและเมืองเวียงจันทน์ และเมืองเวียงจันทน์ได้ตั้งบ้านเรือนในเขตนี้มานานประมาณ 20 ปี เนื่องจากลื้อกะล่อมได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เรื่อยๆ และได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเนื่องจากมีศึกดินแดน และพม่าเข้ามาเก็บส่วยเรื่อยๆ จึงได้เคลื่อนย้ายอีกครั้งโดยลงมาทางใต้ไปตั้งบ้านเรือนใหม่อยู่เมืองปากแบง แขวงอุดมไชย และได้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในพื้นที่นั้นเป็นเวลานานพอสมควร เนื่องจากเมืองปากแบงในระยะนั้นเป็นศูนย์กลางของหลายกลุ่มลื้อเข้ามาเต้าโหมอยู่อาศัยจำนวนมาก ต่อมาประชาชนได้พบกับภัยขาดแคลนอาหาร และพบกับปัญหา ความไม่สะดวกในการทำมาหากิน เนื่องจากเมืองปากแบงมีพื้นที่ที่ลุ่มน้ำท่วมที่จำกัด และคับแคบ จึงได้สืบต่อเคลื่อนย้ายอีกครั้งเพื่อหาพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ โดยแม่เจ้าชีวิตหลวงพระบางเป็นผู้สร้างแผนนโยบายจัดสรรเอากลุ่มคนต่างๆ เข้าไปอยู่ในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ และกว้างขวาง

หลักเพื่อเต้าโหมความสามัคคีเพื่อปลดปล่อยประเทศชาติ (Komchonpao, 2008)

ในบทความนี้จะใช้สองคำ คือ “ลื้อ” “ลื้อกะล่อม” เป็นนามของกลุ่มชนเผ่าส่วนคำว่า “ไทลื้อ” หรือ “ไทลื้อ” จะบ่งชี้ในบทความ เนื่องจากบิดถวามระดับนี้จะเน้นชื่อตามความสมัครใจของกลุ่มชนเผ่าในแต่ละท้องถิ่น

2. ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายสู่อาเซียน ออกเสียงได้ ของกลุ่มชนเผ่า “ลื้อ” และ “ลื้อกะล่อม”

การเล่าสืบต่อกันมาของพ่อเผ่าชั้นดี อายุ 86 ปี กลุ่มชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล่อมแม่มีถิ่นฐานตั้งเดิมตั้งอยู่ในประเทศจีน สถานที่แม่ตั้งอยู่ใกล้กับเขตหนองแสใกล้กับเขตติเบต ซึ่งเรียกว่า “เมืองฮ้ายลาว”

ในไลยะต่อมาจึงได้อพยพออกจากเขตหนองแสลงมาสู่อาเซียนออกเสียงได้ในช่วงศตวรรษที่ 14 (สมัยต้นของอาณาจักรล้านช้าง) อันเนื่องมาจากความแออัดของอาณาจักรพม่าและเมืองเวียงจันทน์ และเมืองเวียงจันทน์ได้ตั้งบ้านเรือนในเขตนี้มานานประมาณ 20 ปี เนื่องจากลื้อกะล่อมได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เรื่อยๆ และได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเนื่องจากมีศึกดินแดน และพม่าเข้ามาเก็บส่วยเรื่อยๆ จึงได้เคลื่อนย้ายอีกครั้งโดยลงมาทางใต้ไปตั้งบ้านเรือนใหม่อยู่เมืองปากแบง แขวงอุดมไชย และได้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในพื้นที่นั้นเป็นเวลานานพอสมควร เนื่องจากเมืองปากแบงในระยะนั้นเป็นศูนย์กลางของหลายกลุ่มลื้อเข้ามาเต้าโหมอยู่อาศัยจำนวนมาก ต่อมาประชาชนได้พบกับภัยขาดแคลนอาหาร และพบกับปัญหา ความไม่สะดวกในการทำมาหากิน เนื่องจากเมืองปากแบงมีพื้นที่ที่ลุ่มน้ำท่วมที่จำกัด และคับแคบ จึงได้สืบต่อเคลื่อนย้ายอีกครั้งเพื่อหาพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ โดยแม่เจ้าชีวิตหลวงพระบางเป็นผู้สร้างแผนนโยบายจัดสรรเอากลุ่มคนต่างๆ เข้าไปอยู่ในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ และกว้างขวาง

ຊຽງຮອນ, ຫົງສາ, ເມືອງເງິນ ແລະຕາມພື້ນທີ່ຮາບພຽງ ຂອງລ້ອງແມ່ນ້ຳອູ ນ້ຳບາກ ນ້ຳລາ ໄດ້ແກ່ບ້ານ ຫ້ວຍໂລ ຄອນລຳ ປາກແຈກ ຫາດປາງ ແລະມີສ່ວນຫນຶ່ງໄດ້ລົງ ລັກ ປັກຖານຢູ່ທີ່ “ບ້ານນາຍາງໄຕ້” ຈົນມາເຖິງປະຈຸບັນ³

ນອກຈາກນີ້ ຍັງພົບເຫັນປະຫວັດບ້ານນາຍາງ ຈາກການບັນທຶກເອົາໄວ້ຂອງຜູ້ເຖົ້າຜູ້ແກ່ໃນບ້ານນາຍາງ ເຫນືອ ເຊິ່ງໄດ້ບັນທຶກໄວ້ວ່າ ກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ກະລ່ອມ ມີຖິ່ນຖານດັ້ງເດີມຢູ່ໃນປະເທດຈີນ ເນື່ອງຈາກໄພສົງຄາມ ແລະໄພທຳມະຊາດຈຶ່ງໄດ້ອົບພະຍົບລົງມາທາງໄຕ້ ເພື່ອ ຈະລົງມາຖະຫວາຍວິພັກກັບເຈົ້າຊີວິດລາວ ໃນສັດຕະວັດ ທີ່ 14 ມີ ປະຊາກອນທີ່ເຄື່ອນຍ້າຍມາທັງຫມົດ 100,000 ກວ່າຄົນເຊິ່ງໃນນັ້ນລວມທັງກຸ່ມລື້ກະລ່ອມໃນບ້ານນາຍາງ ດ້ວຍ ທຳອິດໄດ້ລົງມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນເຂດພູຈອມແຈ້ງ ແລະເມືອງວຽງພູຄາ ແຂວງຫລວງນໍ້າທາ ເນື່ອງຈາກໄພ ສົງຄາມ ແລະການເກັບຊ່ວຍຂອງສັກດີນາ ພະມ້າ, ຈີນ ແລະການບຸ້ນສະດົມຢ່າງນັກ ຮອດປີ ຄ.ສ 1725 (ຕົ້ນ ສັດຕະວັດທີ່ 18) ພາກັນອົບພະຍົບອີກຄັ້ງຖອຍລົງມາ ທາງໄຕ້ ແລະໄດ້ຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນເມືອງປາກແບງ ແຂວງ ອຸດົມໄຊ ນານປະມານ 80 ປີຈຶ່ງໄດ້ອົບພະຍົບອອກໄປ ຕາມຖິ່ນຖານຕ່າງໆ ເພື່ອຫາແຫ່ງທຳມາຫາກິນໂດຍ ແມ່ນເຈົ້າຊີວິດຫລວງພະບາງເປັນຜູ້ວາງແຜນນະໂຍບາຍ ຈັດສັນທີ່ດິນໃຫ້ ໃນການອົບພະຍົບໃນຄັ້ງນີ້ກຸ່ມລື້ກະລ່ອມ ອອກເປັນຫລາຍກຸ່ມ ແລະແຈກຢາຍໄປອາໄສຢູ່ຕາມພື້ນທີ່ ຕ່າງໆ ທາງພາກເຫນືອຂອງລາວ ຄື ຫລວງພະບາງ ຫົງສາ ຊຽງຮອນ ແລະມີບາງກຸ່ມໄດ້ຍົກຍ້າຍຂ້າມໄປຕັ້ງບ້ານເຮືອນ ທາງພາກເຫນືອຂອງປະເທດໄທ ລື້ກະລ່ອມແມ່ນຫນຶ່ງ ໃນບັນດາກຸ່ມລື້ກະລ່ອມໄດ້ອົບພະຍົບມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນຕາມພື້ນທີ່ ຮາບພຽງທາງພາກເຫນືອຂອງແຂວງ ລວພະບາງ ໃນບໍລິເວນ ລ້ອງນ້ຳບາກ ເມືອງນ້ຳບາກ ແລະນ້ຳລາຕອນກາງ ເຊິ່ງກຸ່ມ ທີ່ຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນນ້ຳລາຕອນກາງນັ້ນປະກອບມີ 30 ກວ່າຄອບຄົວ ໄດ້ພາກັນຕັ້ງບ້ານເຮືອນ ແລະຕັ້ງຊື່ບ້ານວ່າ

ແຫ່ງໃໝ່ ເຊັ່ນ ເສີງສອນ, ຫົງສາ, ເມືອງເງິນ ແລະຕາມພື້ນທີ່ ຮາບພຽງຂອງຮ່ອງແມ່ນ້ຳອູ ນ້ຳບາກ ນ້ຳລາ ໄດ້ແກ່ບ້ານ ຫ້ວຍ ໂລ ຄອນລຳ ປາກແຈກ ຫາດປາງ ແລະມີສ່ວນໜຶ່ງໄດ້ລົງລັກ ປັກຖານຢູ່ “ບ້ານນາຍາງໄຕ້” ຈົນມາເຖິງປະຈຸບັນ³

ນອກຈາກນີ້ ຍັງພົບເຫັນປະຫວັດບ້ານນາຍາງຈາກ ການບັນທຶກເອົາໄວ້ຂອງຜູ້ເຖົ້າຜູ້ແກ່ໃນບ້ານນາຍາງເນື້ອ ເຊິ່ງ ໄດ້ບັນທຶກໄວ້ວ່າກຸ່ມກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ກະລ່ອມມີຄື່ນຮາບດັ້ງເດີມ ຢູ່ໃນປະເທດຈີນ ເນື່ອງຈາກຖະໜົນສົງຄາມແລະຖະໜົນສົງຄາມ ຈຶ່ງໄດ້ອົບພະຍົບມາທາງໄຕ້ເພື່ອລົງມາຄວາຍວິກິດກັບເຈົ້າຊີ ວິດລາວໃນສະຕວຽກທີ່ 14 ມີປະຊາກອນທີ່ເຄື່ອນຍ້າຍມາ ທັງຫມົດ 100,000 ກວ່າຄົນ ເຊິ່ງໃນນັ້ນລວມທັງກຸ່ມລື້ກະລ່ອມ ໃນບ້ານນາຍາງດ້ວຍ ທຳອິດໄດ້ລົງມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນເຂດພູ ຈອມແຈ້ງ ແລະເມືອງເວີງພູຄາ ແຂວງຫລວງນໍ້າທາ ເນື່ອງຈາກ ຖະໜົນສົງຄາມ ແລະການເກັບຊ່ວຍຂອງສັກດີນາພະມ້າ, ຈີນ ແລະ ການບຸ້ນສະດົມຢ່າງນັກ ຮອດປີ ຄ.ສ. 1725 (ຕົ້ນສະຕວຽກທີ່ 18) ພາກັນອົບພະຍົບອີກຄັ້ງຄວາຍລົງມາທາງໄຕ້ແລະໄດ້ຕັ້ງບ້ານ ເຮືອນໃນເມືອງປາກແບງ ແຂວງອຸດົມໄຊ ມາປະມານ 80 ປີ ຈຶ່ງໄດ້ອົບພະຍົບອອກໄປຕາມຄື່ນຮາບຕ່າງໆ ເພື່ອຫາແຫ່ງທຳ ມາກິນ ໂດຍແມ່ນເຈົ້າຊີວິດຫລວງພະບາງເປັນຜູ້ວາງແຜນ ນະໂຍບາຍຈັດສັນທີ່ດິນໃຫ້ໃນການອົບພະຍົບຄັ້ງນີ້ລື້ກະລ່ອມ ໄດ້ແຕກອອກ ເປັນຫລາຍກຸ່ມ ແລະແຈກຢາຍໄປອາໄສຢູ່ຕາມພື້ນທີ່ຕ່າງໆ ທາງພາກເຫນືອຂອງລາວ ຄື ຫລວງພະບາງ ຫົງສາ ເສີງສອນ ແລະມີບາງກຸ່ມໄດ້ຍົກຍ້າຍຂ້າມໄປຕັ້ງບ້ານເຮືອນທາງພາກ ເຫນືອຂອງປະເທດໄທ ລື້ກະລ່ອມແມ່ນໜຶ່ງໃນບັນດາ ກຸ່ມລື້ກະລ່ອມທີ່ໄດ້ອົບພະຍົບມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນຕາມພື້ນທີ່ຮາບພຽງ ທາງພາກເຫນືອຂອງແຂວງ ລວພະບາງ ໃນບໍລິເວນ ຮ່ອງນ້ຳບາກ ແລະນ້ຳລາຕອນກາງເຊິ່ງກຸ່ມ ທີ່ຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນນ້ຳລາຕອນກາງນັ້ນປະກອບມີ 30 ກວ່າຄອບຄົວ ໄດ້ພາ ກັນຕັ້ງບ້ານເຮືອນ ແລະຕັ້ງຊື່ບ້ານວ່າ “ບ້ານນາຍາງ” ຕໍ່

³ ເລົ່າປະຫວັດຂອງບ້ານນາຍາງໂດຍພໍ່ເຖົ້າຂັນຕີ ອາຍຸ 86 ປີ (ປີ 2011)

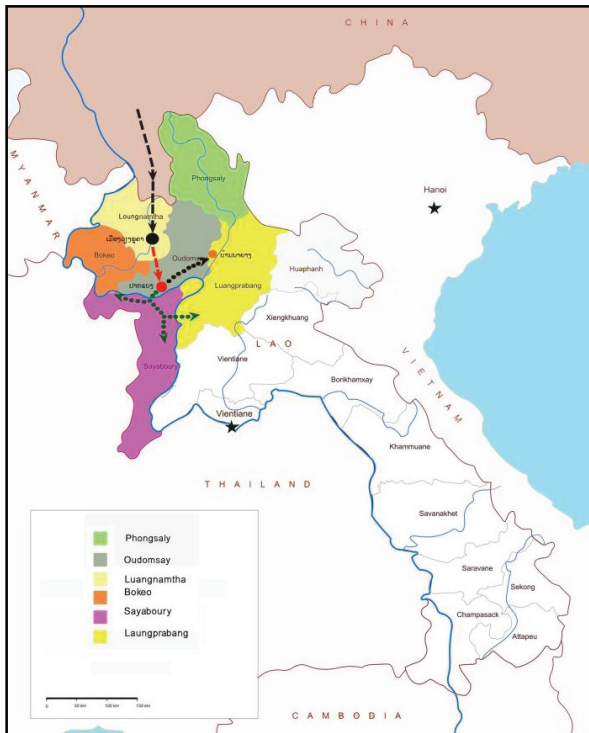
³ ເລົ່າປະຫວັດສາດຂອງບ້ານນາຍາງໂດຍພໍ່ເຖົ້າຂັນຕີ ອາຍຸ 86 ປີ (ປີພ.ສ.2554)

“บ้านนายาว” ต่อมามีการแยกออกเป็น 2 บ้านคือ “บ้านนายาวเหนือ” และ “บ้านนายาวใต้”³

เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล่อม นั้นส่วนใหญ่นั้นแล้วเป็นการบอกเล่าต่อกันและเป็นการรวบรวมมาจากความทรงจำเชิงขาดความต่อเนื่องของเหตุการณ์เนื่องจากการสัมภาษณ์แต่ละท่าน และหาข้อมูลนั้นมีความคลาดเคลื่อนบ้างน้อย ผู้วิจัยเสนอให้เหตุการณ์วิจัยต่อไปเพื่อหาหลักฐานเพิ่มเติม แต่แนวคิดก็ตาม ประวัติดังกล่าวยังสามารถยืนยันได้ว่าลื้อกะล่อมในบ้านนายาวใต้นั้น เป็นกลุ่มที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีน และได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในภาคเหนือของ สปป.ลาว เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน และมีการเคลื่อนย้ายหลายครั้งเพื่อหลบภัยสงคราม และหาพื้นที่ทำมาหากิน สุดท้ายกลุ่มลื้อกะล่อมจำนวนหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตบ้านนายาว และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไปมากับกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง

มาจึงแยกออกเป็น 2 บ้าน คือ “บ้านนายาวเหนือ” และ “บ้านนายาวใต้”⁴

เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล่อม นั้นส่วนใหญ่นั้นแล้วเป็นการบอกเล่าต่อกันและเป็นการรวบรวมมาจากความทรงจำเชิงขาดความต่อเนื่องของเหตุการณ์เนื่องจากการสัมภาษณ์แต่ละท่าน และหาข้อมูลนั้นมีความคลาดเคลื่อนบ้างน้อย ผู้วิจัยเสนอให้เหตุการณ์วิจัยต่อไปเพื่อหาหลักฐานเพิ่มเติม แต่แนวคิดก็ตาม ประวัติดังกล่าวยังสามารถยืนยันได้ว่าลื้อกะล่อมในบ้านนายาวใต้นั้น เป็นกลุ่มที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีน และได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในภาคเหนือของ สปป.ลาว เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน และมีการเคลื่อนย้ายหลายครั้งเพื่อหลบภัยสงคราม และหาพื้นที่ทำมาหากิน สุดท้ายกลุ่มลื้อกะล่อมจำนวนหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตบ้านนายาว และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไปมากับกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง

ภาพที่ 1: สะดงเส้นทางของการเคลื่อนย้ายจากประเทศจีนมาตั้งถิ่นฐานทางภาคเหนือของ สปป.ลาว
ภาพที่ 1: แสดงเส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศจีนมาตั้งถิ่นฐานทางภาคเหนือของ สปป.ลาว

³ บิดันธิภักปะชัตต์บ้านนายาว จากผู้แต่งใน บ้านนายาวเหนือ (สิงห์ตลอดกระแสนปี 2013)

⁴ บทบันทึกประวัติบ้านนายาวจากผู้แต่งใน บ้านนายาวเหนือ (ลงสำรวจเอกสาร ปี พ.ศ.2556)

ພາບທີ 2: (ພາບບິນຊ້າຍ) ສະແດງຜູ້ຊາຍລື້ກະລ່ອມກຳລັງຈັບປາໃນໜອງ (ພາບບິນຂວາ) ຜູ້ຍິງອາຍຸປະມານ 75 ປີ ກຳລັງກຽມຈະເຂັນຝ້າຍໃນກ້ອງຕາລ່າງເຮືອນ (ພາບຖ່າຍປີ 2011, ບ້ານນາຍາງໄຕ້ ເມືອງນ້ຳບາກ ຫລວງພະບາງ)
ภาพที่ 2: (ภาพบนซ้าย) แสดงผู้ชายลื้อกะล่อมกำลังจับปลาในหนอง (ภาพบนขวา) ผู้หญิงอายุประมาณ 75 ปี กำลังเตรียมจะเข็นฝ้ายในก้องตาล่างเฮือน (ภาพถ่ายปี 2554, บ้านนาียงใต้ เมืองน้ำบัก หลวงพระบาง)

ພາບທີ 3: ສະແດງຜູ້ຊາຍລື້ກະລ່ອມກຳລັງຊອຍໃບຢາສູບໃນກ້ອງຕາລ່າງເຮືອນ (ພາບຖ່າຍປີ 2011, ບ້ານນາຍາງໄຕ້ ເມືອງນ້ຳບາກ ຫລວງພະບາງ)
ภาพที่ 3: แสดงผู้ชายลื้อกะล่อมกำลังชอยใบยาสูบในก้องตาล่างเฮือน (ภาพถ่ายปี 2554, บ้านนาียงใต้ เมืองน้ำบัก หลวงพระบาง)

ພາບທີ 4: ລັກສະນະເຮືອນລື້ກະລ່ອມ (ພາບຖ່າຍປີ 2011, ບ້ານນາຍາງໄຕ້ ເມືອງນ້ຳບາກ ຫລວງພະບາງ)
ภาพที่ 4: ลักษณะเฮือนลื้อกะล่อม (ภาพถ่ายปี 2011, บ้านนาียงใต้ เมืองน้ำบัก หลวงพระบาง)

ภาพที่ 5: ลักษณะเรือนลี้ในบ้านดอนใจ (ภาพขวา) และบ้านสิริมุน (ภาพซ้าย) જેเป็นถิ่นฐานอันเก่าแก่ของชุมชนเผ่าลื้อ
เส้นทางจากถิ่นฐานเดิมย้ายจากประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทยลาว ส่วนเมืองเวียงพูกาอิตติคุณกลางตั้งถิ่นฐานนั้น
ใต้ประมาณ 100 km กว่า (ภาพถ่ายปี 2011, เมืองสิง, แขวงหลวงน้ำทา)

ภาพที่ 5: ลักษณะเรือนลื้อในบ้านดอนใจ (ภาพขวา) และบ้านสิริมุน (ภาพซ้าย) જેเป็นถิ่นฐานอันเก่าแก่ของชุมชนเผ่าลื้อ
ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทยลาว ส่วนเมืองเวียงพูกาอิตติคุณกลางตั้งถิ่นฐานนั้น
จะตั้งห่างออกไปทางใต้ประมาณ 100 กิโลเมตรกว่า (ภาพถ่ายปี 2011, เมืองสิง, แขวงหลวงน้ำทา)

3. การตั้งถิ่นฐานในบ้านนาบายใต้

บ้านนาบายใต้ อยู่ห่างจากเมืองหลวงพระบางไปทิศ
ตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 100 km กว่า જેเป็น
พื้นที่ลุ่มต่ำระหว่างหลวงพระบาง และฝั่งสาละวิน
ในอดีต สะพานพินทิจองบ้านดงท่าอิมมีความ
และมีแม่น้ำลาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก
บ้าน ตามบริเวณที่กั้นระหว่างบ้านนาบายใต้
พบว่า เป็นถิ่นฐานอันเก่าแก่แห่งหนึ่งของกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะล๋อม มีอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 400
กว่าปี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17) ในระยะเริ่มตั้งบ้าน
เรือนใหม่ได้แบ่งออกเป็น 2 บ้านคือ: “บ้านนาบายใต้”
และ “บ้านนาบายเหนือ” มีจำนวน 17-18 ครอบครัว และ
บ้านนาบายใต้ มีจำนวน 10 ครอบครัว ประชาชนได้พา
ตั้งบ้านเรือน และทำมาหากินด้วยความสงบสุขมา
มาตลอดปี 1954 ได้มีประชาชนจำนวนหนึ่งได้เคลื่อนย้าย
ออกจากบ้านนาบายใต้ไปอยู่บ้านห้วยฮืด (ตั้งบ้านห่าง
ออกจากบ้านนาบายใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ
2 km) และบ้านห้วยฮืด (ตั้งบ้านห่างออกจากบ้าน
นาบายใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 1.5 km) เพื่อ
หาแหล่งทำมาหากินใหม่

3. การตั้งถิ่นฐานในบ้านนาบายใต้

บ้านนาบายใต้ อยู่ห่างจากเมืองหลวงพระบาง
ไปทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 100 กิโลเมตร
กว่า જેเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกันระหว่างหลวงพระบาง
และฝั่งสาละวินในอดีต สภาพพื้นที่ของบ้านดังกล่าวมีความ
ราบเพียงดี และมีแม่น้ำลาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก
ของบ้าน ตามบริเวณที่กั้นระหว่างบ้านนาบายใต้
ได้พบว่าเป็นถิ่นฐานอันเก่าแก่แห่งหนึ่งของกลุ่ม
ชนเผ่าลื้อกะล๋อม มีอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 400
กว่าปี (ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17) ในระยะเริ่มตั้งบ้าน
เรือนใหม่ได้แบ่งออกเป็น 2 บ้าน คือ “บ้านนาบายใต้”
และบ้านนาบายเหนือ มีจำนวน 17-18 ครอบครัว และ
บ้านนาบายใต้ มีจำนวน 10 ครอบครัว ประชาชนได้พา
กันตั้งบ้านเรือน และทำมาหากินด้วยความสงบสุขมา
ตลอดปี 1954 ได้มีประชาชนจำนวนหนึ่งได้เคลื่อนย้าย
ออกจากบ้านนาบายใต้ไปอยู่บ้านห้วยฮืด (ตั้งบ้านห่าง
ออกจากบ้านนาบายใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ
1.5 กิโลเมตร) เพื่อหาแหล่งทำมาหากินใหม่

ภาพที่ 6: สะดงมมภาพถ่ายด้านตาเว้นออกบ้านนบายาใต้ (ภาพถ่ายปี 2013, บ้านบายาใต้, เมืองน้ำบวก ทลวงพะบาย)
ภาพที่ 6: แสดงมุมมองภาพถ่ายด้านตาเว้นออกบ้านนบายาใต้ (ภาพถ่ายปี 2011, เมืองสิง, แขวงหลวงน้ำทา)

ชื่อของบ้าน “นบายา” นั้นແມ່ນຊື່ເອີ້ນໃນພາສາ “ລື້” ທີ່ຫມາຍເຖິງ “ນາ” ແລະ “ນິກຍາງ” ເຊິ່ງຕາມການ ເລົ່າສືບຕໍ່ກັນມາວ່າໃນອາດິດນັ້ນມີໜອງນ້ຳໃຫຍ່ຕັ້ງຢູ່ ທາງຕອນໃຕ້ຂອງບ້ານມີນິກຍາງຈຳນວນຫລາຍໄດ້ລົງມາ ກິນປາຕາມບໍລິເວນໜອງນ້ຳ ປະກົດການດັ່ງກ່າວຈຶ່ງກາຍ ມາເປັນທີ່ມາຂອງຊື່ບ້ານ ແຕ່ໃນປະຈຸບັນໜອງນ້ຳດັ່ງກ່າວ ໄດ້ຫາຍສາບສູນໄປແລ້ວເນື່ອງຈາກປະຊາຊົນໄດ້ຖິມໜອງນ້ຳ ເພື່ອຂະຫຍາຍພື້ນທີ່ນາ

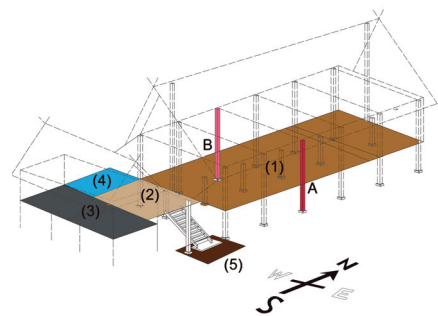
ບ້ານນາຍາງຕັ້ງຢູ່ທາງເໜືອຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າ ເຊິ່ງເປັນຖິ່ນຖານອັນເກົ່າແກ່ຂອງກຸ່ມຊົນເຜົ່າ “ໂມ້ຍ” ຕໍ່ມາ ເຜົ່າດັ່ງກ່າວໄດ້ເຄື່ອນຍ້າຍອອກໄປໃນພື້ນທີ່ໃຫມ່ ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ລື້ກະລ່ອມຈຶ່ງເຂົ້າມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນພື້ນທີ່ທາງຕອນ ເໜືອຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າ ຕໍ່ມາໄລຍະໜຶ່ງຈຶ່ງຂະຫຍາຍ ບ້ານລົງມາໃນພື້ນທີ່ຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າເຊິ່ງເປັນຖິ່ນຖານ ເກົ່າຂອງຊົນເຜົ່າໂມ້ຍ ອັນເປັນຫລັກຖານສຳຄັນທີ່ສະແດງ ໃຫ້ເຫັນວ່າພື້ນທີ່ບໍລິເວນບ້ານນາຍາງໃນອາດິດນັ້ນ ມີກຸ່ມຊົນເຜົ່າຕ່າງໆໄດ້ຕັ້ງບ້ານເຮືອນມາກ່ອນຫນ້າແລ້ວ ແລະຫນ້າຈະມີການແລກປ່ຽນວັດທະນະທຳບາງຢ່າງ ແລະນອກຈາກນີ້ ບ້ານນາຍາງຍັງມີເສັ້ນທາງ (ໃນອາດິດ) ທີ່ເຊື່ອມຕໍ່ກັບແຂວງຜົງສາລີແລະຢູ່ພາຍໃຕ້ສູນກາງອຳນາດ ຂອງເມືອງຫລວງພະບາງ ແລະພົບວ່າບ້ານນາຍາງຍັງມີ ການນຳວັດທະນະທຳການດຳລົງຊີວິດແບບຫລວງພະບາງ ເຂົ້າມາໃຊ້ໃນບ້ານດັ່ງປະກົດເຫັນໄດ້ໃນຮອບ 1 ປີ ຈະມີການຈັດງານຕະຫລາດນັດທີ່ເອີ້ນວ່າ “ໂລະລາດ” 1 ຄັ້ງເຊັ່ນດຽວກັນກັບວັດທະນະທຳໃນຫລວງພະບາງ

ชื่อของบ้าน “นบายา” นั้นແມ່ນຊື່ເອີ້ນໃນ ພາສາລື້ ທີ່ຫມາຍເຖິງ “ນາ” ແລະ “ນິກຍາງ” ເຊິ່ງຕາມ ການເລົ່າສືບຕໍ່ກັນມາວ່າໃນອາດິດນັ້ນມີໜອງນ້ຳໃຫຍ່ຢູ່ ທາງຕອນໃຕ້ຂອງບ້ານມີນິກຍາງຈຳນວນຫລາຍໄດ້ລົງມາ ກິນປາຕາມບຣິເວນໜອງນ້ຳ ປຣາກຸກຣາຣ໌ດັ່ງກ່າວ ລົງກາຍມາເປັນທີ່ມາຂອງຊື່ບ້ານ ແຕ່ໃນປັຈຈຸບັນໜອງ ນ້ຳດັ່ງກ່າວໄດ້ຫາຍສາບສູນໄປແລ້ວເນື່ອງຈາກປຣະຊາຊົນ ໄດ້ຖິມໜອງນ້ຳເພື່ອຂະຫຍາຍພື້ນທີ່ນາ

ບ້ານນາຍາງຕັ້ງຢູ່ທາງເໜືອຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າ ເື່ງເປັນຄື່ນຣູ່ານອັນເກົ່າແກ່ຂອງກຸ່ມກຸ່ມຊົນເຜົ່າ “ໂມ້ຍ” ຕໍ່ມາເມື່ອເຜົ່າດັ່ງກ່າວໄດ້ເຄື່ອນຍ້າຍອອກໄປໃນພື້ນທີ່ ໃຫມ່ ກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ກະລ່ອມຈຶ່ງເຂົ້າມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນ ພື້ນທີ່ທາງຕອນເໜືອຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າ ຕໍ່ມາໃນຣະຍະ ໜຶ່ງຈຶ່ງຂະຫຍາຍບ້ານລົງມາໃນພື້ນທີ່ຂອງບ້ານຫ້ວຍຫ້າເຊິ່ງ ເປັນຄື່ນຣູ່ານເກົ່າກຸ່ມຊົນເຜົ່າໂມ້ຍ ອັນເປັນຫລັກຣູ່ານສຳຄັດູ ທີ່ສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າພື້ນທີ່ບຣິເວນບ້ານນາຍາງໃນອາດິດນັ້ນ ມີກຸ່ມຊົນເຜົ່າຕ່າງໆ ໄດ້ຕັ້ງບ້ານເຮືອນມາກ່ອນຫນ້າແລ້ວ ແລະນຳຈະມີການແລກປ່ຽນວັດທະນະທຳບາງຢ່າງ ແລະ ນອກຈາກນີ້ ບ້ານນາຍາງຍັງມີເສັ້ນທາງ (ໃນອາດິດ) ທີ່ເຊື່ອມຕໍ່ ກັບແຂວງຟັງສາລີ ແລະຢູ່ກາຍໃຕ້ສູນຍັກລາງອຳນາດຂອງ ເມືອງຫລວງພຣະບາງ ແລະພົບວ່າບ້ານນາຍາງຍັງມີການນຳ ວັດທະນະທຳການດຳລົງຊີວິດແບບຫລວງພຣະບາງເຂົ້າມາ ໃຊ້ໃນບ້ານດັ່ງກ່າວປຣາກຸກຣາຣ໌ເຫັນໄດ້ໃນຮອບ 1 ປີ ຈະມີການຈັດ ງານຕະຫລາດນັດທີ່ເອີ້ນວ່າ “ໂລະລາດ” 1 ຄັ້ງ ເຊັ່ນເດີຍກັນ ກັບວັດທະນະທຳໃນຫລວງພຣະບາງ

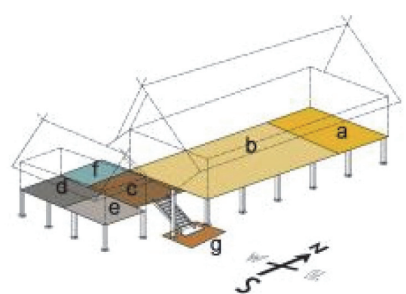
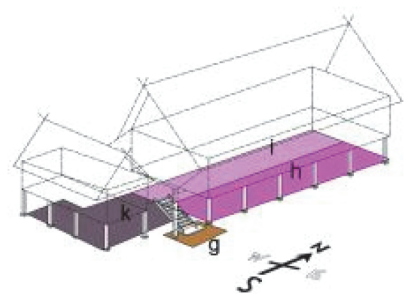
ພິທີການຂຶ້ນເຮືອນໃໝ່ໂດຍມີວັດຖຸປະສົງເພື່ອໃຫ້ຄົນທີ່ຢູ່ໃນເຮືອນດັ່ງກ່າວນັ້ນມີໂຊກມີລາບ ມີເງິນມີຄ່າ ມີຄວາມປອດໄພຈາກໂລກໄພຕ່າງໆ ໃນປະເດັນຄວາມເຊື່ອທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບເຮືອນນັ້ນ ພົບວ່າ ລື້ໃນເມືອງສິງຫລວງນຸ່ງທາ ແລະເມືອງບຸນເໜືອຈະຄ້າຍເໝືອນກັນກັບລືກະລ່ອມໃນບ້ານນາຍາງໄຕ້ ເຊິ່ງລ້ວນແຕ່ຕ້ອງວາງຕຳແໜ່ງເສົາທ້າວເຮືອນຢູ່ທິດຕາເວັນອອກ

ຂຶ້ນເຮືອນໃໝ່ໂດຍມີວັດຖຸປະສົງເພື່ອໃຫ້ຄົນທີ່ຢູ່ໃນເຮືອນ ດັ່ງກ່າວນັ້ນມີໂຊກມີລາບ ມີເງິນມີຄ່າ ມີຄວາມປອດໄພຈາກໂຣກຢູ່ຕ່າງໆ ໃນປະເດັນຄວາມເຊື່ອທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບເຮືອນນັ້ນພົບວ່າ ລື້ໃນເມືອງສິງຫລວງນຸ່ງທາ ແລະເມືອງບຸນເໜືອຈະຄ້າຍເໝືອນກັນກັບລືກະລ່ອມໃນບ້ານນາຍາງໄຕ້ ເຊິ່ງລ້ວນແຕ່ຕ້ອງວາງຕຳແໜ່ງເສົາທ້າວເຮືອນຢູ່ທິດຕາເວັນອອກ

A: ເສົາທ້າວ	A: ເສົາທ້າວ
B: ເສົານາງ	B: ເສົານາງ
1: ພື້ນທີ່ເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່	1: ພື້ນທີ່ເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່
2: ດ່ອມໃນເຮືອນຄົວ	2: ດ່ອມໃນເຮືອນຄົວ
3: ເຮືອນຄົວ (ຄົວໄຟ)	3: ເຮືອນຄົວ (ຄົວໄຟ)
4: ຊານ	4: ຊານ
5: ປະ (ພື້ນທີ່ຂັ້ນໄດທາງຂຶ້ນເຮືອນ)	5: ປະ (ພື້ນທີ່ຂັ້ນໄດທາງຂຶ້ນເຮືອນ)

ພາບທີ 7: ສະແດງເສົາທ້າວເສົານາງຢູ່ໃນເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່ ແລະຕຳແໜ່ງເສົາທ້າວດ້ານທິດຕາເວັນອອກ
 ກາທີ່ 7: ແສດສາທ້າວ-ເສົານາງຢູ່ໃນເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່ ແລະຕຳແໜ່ງເສົາທ້າວດ້ານທິດຕາເວັນອອກ

-ຊັ້ນ 1 (ກ້ອງຕາລ່າງ)	ຂັ້ນ 1 (ກ້ອງຕາລ່າງ)
h: ພື້ນທີ່ກິດຈະກຳ ແລະຕຳຫຼາກ	h: ພື້ນທີ່ກິດຈະກຳ ແລະຕຳຫຼາກ
i: ພື້ນທີ່ເກັບວັດສະດຸໄມ້ປຸກເຮືອນ ແລະເກັບພື້ນ	i: ພື້ນທີ່ເກັບວັດສະດຸໄມ້ປຸກເຮືອນ ແລະເກັບພື້ນ
k: ພື້ນທີ່ເກັບເຄື່ອງຂອງ ແລະເກັບພື້ນ	k: ພື້ນທີ່ເກັບເຄື່ອງຂອງ ແລະເກັບພື້ນ

ຊັ້ນ 2 (ຊັ້ນເທິງ)	ຂັ້ນ 2 (ຊັ້ນເທິງ)
a: ພື້ນທີ່ນອນ (ຫ້ອງນອນ)	a: ພື້ນທີ່ນອນ (ຫ້ອງນອນ)
b: ພື້ນທີ່ປະກອບພິທີກຳ ແລະກິດຈະກຳ	b: ພື້ນທີ່ປະກອບພິທີກຳ ແລະກິດຈະກຳ
c: ທາງຜ່ານ	c: ທາງຜ່ານ
d: ພື້ນທີ່ເຄົາໄຟ (ຄົວໄຟ)	d: ພື້ນທີ່ເຄົາໄຟ (ຄົວໄຟ)
e: ພື້ນທີ່ກິດຈະກຳທົ່ວໄປ	e: ພື້ນທີ່ກິດຈະກຳທົ່ວໄປ
f: ຊານ	f: ຊານ
g: ປະ (ພື້ນທີ່ຂັ້ນໄດທາງຂຶ້ນເຮືອນ)	g: ປະ (ພື້ນທີ່ຂັ້ນໄດທາງຂຶ້ນເຮືອນ)

ພາບທີ 8: ສະແດງພື້ນທີ່ເຮັດກິດຈະກຳຕ່າງໆ ພາຍໃນເຮືອນລືກະລ່ອມ
 ກາທີ່ 8: ແສດສາພື້ນທີ່ເຮັດກິດຈະກຳຕ່າງໆ ພາຍໃນເຮືອນລືກະລ່ອມ

5. สะพานนิพพานลอมການວາງແຜນຜັງບ້ານ

ການວາງແຜນຜັງບ້ານນັ້ນຖືວ່າເປັນເລື່ອງສໍາຄັນຫລາຍທີ່ສຸດ ແລະເຊື່ອກັນຢ່າງເຄັ່ງຄັດວ່າການວາງແຜນຜັງບໍລິເວນບ້ານນັ້ນຕ້ອງວາງພື້ນທີ່ວັດເສຍກ່ອນ ແລະຕ້ອງຢູ່ໃນພື້ນທີ່ສູງກວ່າທຸກຕໍາແໜ່ງໃນບໍລິເວນພື້ນທີ່ຈະປຸກເຮືອນຈາກລັກສະນະດັ່ງກ່າວນັ້ນສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າວັດນັ້ນເປັນພື້ນທີ່ສັກສິດອັນດັບທີ່ໜຶ່ງເຊິ່ງທຸກຄົນຕ້ອງໃຫ້ການເຄົາລົບນັບຖື ເລີ່ມແຕ່ກາຍພາບສ້າງສັນພື້ນທີ່ວັດ ລວມໄປເຖິງຄໍາສອນທາງສາສະໜາ ແລະພະລິງໃນວັດ ພາຍຫລັງວາງຜັງພື້ນທີ່ວັດແລ້ວຈິງວາງຜັງຂອງພື້ນທີ່ຈະປຸກເຮືອນ ຫລັງຈາກປະຊາຊົນພາກັນປຸກສ້າງວັດວາອາຮາມ ແລະປຸກເຮືອນສໍາເລັດແລ້ວຈະຕ້ອງເຮັດພິທີກໍາວາງພື້ນທີ່ “ຫລັກສິມບ້ານ” ເຊິ່ງມີຕໍາແໜ່ງຕັ້ງຢູ່ໃຈກາງບ້ານແລະວາງ “ຫລັກເຂື່ອນບ້ານ” ມີຕໍາແໜ່ງຢູ່ 4 ແຈບ້ານ (4 ມຸມບ້ານ) ການສ້າງຫລັກສິມ ແລະຫລັກເຂື່ອນດັ່ງກ່າວນັ້ນມີວັດຖຸປະສົງເພື່ອປົກປັກຮັກສາບ້ານເຮືອນໃຫ້ຢູ່ເຢັນເປັນສຸກ ສ່ວນຫລັກເຂື່ອນບ້ານນັ້ນຈະມີການປ່ຽນແປງເຊິ່ງ 2-3 ປີໃດຈະມີການປ່ຽນຫລັກໃໝ່ ແລະຖ້າມີການຂະຫຍາຍບ້ານອອກໄປຈະໄດ້ຍ້າຍຕໍາແໜ່ງຫລັກເຂື່ອນອອກຕາມ

ນອກຈາກປະເດັນຂ້າງຕົນນັ້ນການວາງແຜນຜັງບ້ານນັ້ນເຊື່ອກັນວ່າຕ້ອງປຸກເຮືອນຂະໜາມໄປຕາມແມ່ນໍ້າ ລັກສະນະຄວາມເຊື່ອດັ່ງກ່າວນີ້ຈະປະກົດເຫັນໃນຄວາມເຊື່ອເລື່ອງການວາງແຜນຜັງບໍລິເວນຂອງກຸ່ມກຸ່ມຊົນເຜົ່າລາວເຊັ່ນດຽວກັນ ເຮົາຈະເຫັນວ່າການວາງແຜນຜັງບໍລິເວນໃນບ້ານປາກຊີ ເຂດພື້ນທີ່ເມືອງມໍລະດົກໂລກຫລວງພະບາງຈະມີຄວາມຈະແຈ້ງຫລາຍໃນເລື່ອງນີ້ ເຮົາກັບໄປເບິ່ງລັກສະນະການວາງແຜນຜັງໃນບ້ານນາຍາງຕໍ່ ຍັງພົບວ່າເຮືອນຫລັງຕ່າງໆ ໃນບ້ານນາຍາງນັ້ນສ່ວນຫລາຍຈະຫັນດ້ານຂຶ້ນໄດທາງຂຶ້ນໄປທາງລຸ່ມນໍ້າ ແລະປະກົດມີຂໍ້ຫ້າມປຸກເຮືອນໃນພື້ນທີ່ນໍ້າໂຄ້ງ ສໍາລັບບ້ານນາຍາງແລ້ວຈະມີພື້ນທີ່ນໍ້າໂຄ້ງຈໍານວນ 2 ຈຸດ ເຊິ່ງຈະຕ້ອງຫລີກລ້ຽງຫ້າມປຸກເຮືອນແຕ່ອາດິດຈົນມາເຖິງປະຈຸບັນ

5. เสนอภาพรวมการวางแผนผังบ้าน

การวางแผนผังบ้านนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญหลายที่สุด และเชื่อกันอย่างเคร่งครัดว่าการวางแผนผังบริเวณบ้านนั้นต้องวางพื้นที่วัดเสียก่อน และต้องอยู่ในพื้นที่สูงกว่าทุกตำแหน่งในบริเวณพื้นที่ที่จะปลูกเรือนจากลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าวัดนั้นเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันดับที่หนึ่งซึ่งทุกคนต้องให้การเคารพนับถือ เริ่มแต่กายภาพสร้างสรรค์พื้นที่วัดรวมไปถึงคำสอนทางศาสนา และพระสงฆ์ในวัด ภายหลังจากวางผังพื้นที่วัดแล้วจึงวางผังของพื้นที่ที่จะปลูกเรือนหลังจากประชาชนพากันปลูกสร้างวัดอาราม และปลูกเรือนสำเร็จแล้วจะต้องເຮັດພິທີກຳວາງພື້ນທີ່ “ຫລັກສິມບ້ານ” ເຊິ່ງມີຕໍາແໜ່ງຕັ້ງຢູ່ໃຈກາງບ້ານແລະວາງ “ຫລັກເຂື່ອນບ້ານ” ມີຕໍາແໜ່ງຢູ່ 4 ແຈບ້ານ (4 ມຸມບ້ານ) ການສ້າງຫລັກສິມ ແລະຫລັກເຂື່ອນດັ່ງກ່າວນັ້ນມີວັດຖຸປະສົງເພື່ອປົກປັກຮັກສາບ້ານເຮືອນໃຫ້ຢູ່ເຢັນເປັນສຸກ ສ່ວນຫລັກເຂື່ອນບ້ານນັ້ນຈະມີການປ່ຽນແປງເຊິ່ງ 2-3 ປີໃດຈະມີການປ່ຽນຫລັກໃໝ່ ແລະຄໍາມີການຂຍາຍບ້ານອອກໄປຈະຍ້າຍຕໍາແໜ່ງຫລັກເຂື່ອນອອກຕາມ

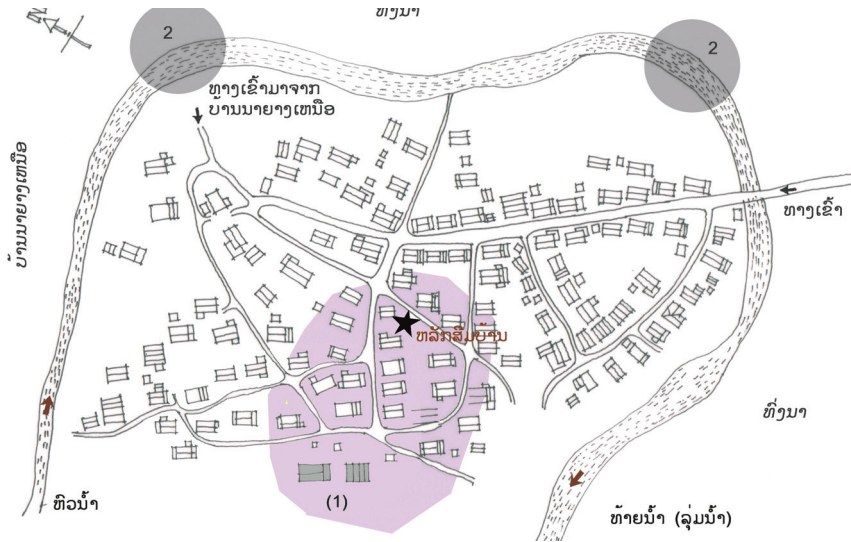
นอกจากประเด็นข้างต้นนั้นการวางแผนผังบ้านนั้นเชื่อกันว่าต้องปลูกเรือนขนานไปตามแม่น้ำ ลักษณะความเชื่อดังกล่าวนี้จะปรากฏเห็นในความเชื่อเรื่องการวางแผนผังบริเวณของกลุ่มชุมชนเผ่าลาวเช่นเดียวกัน เราจะเห็นว่าการวางแผนผังบริเวณในบ้านปากซี้ เขตพื้นที่เมืองมรดกโลกหลวงพระบางจะมีความจะแจ้งหลายในเรื่องนี้ เรากลับไปเบິงลักษณะการวางแผนผังในบ้านนาयाງต่อ ยังพบว่าเรือนหลังต่างๆ ในบ้านนาयाງนั้นส่วนหลายจะหันด้านชั้นใดทางขึ้นไปทางลຸ່ມນໍ້າ ແລະປະກົດມີຂໍ້ຫ້າມປຸກເຮືອນໃນພື້ນທີ່ນໍ້າໂຄ້ງຈໍານວນ 2 ຈຸດ ເຊິ່ງຈະຕ້ອງຫລີກລ້ຽງຫ້າມປຸກເຮືອນແຕ່ອາດິດຈົນມາເຖິງປະຈຸບັນ

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามในหลายพื้นที่ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว ได้พบว่า การวางแผนผังบริเวณของกลุ่มชุมชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล๋อม นั้นมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการวางตำแหน่งของวัดซึ่งต้องตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า หรือทางหัวน้ำ แต่ลื้อในเมืองสิงห์นั้น (ลื้อกลุ่มใหญ่เป็นพื้นฐานอันเก่าแก่ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางปกครองของเจ้าฟ้าเมืองสิง)⁴ จะมีการกำหนดด้านหน้าของวัด คือห้ามหันหน้าของวัด (ลิม) ไปซีกกับพื้นที่บริเวณที่จะตั้งเสือนประชาชน เนื่องจากเชื่อกันว่าจะส่งผลทางลบต่อผู้อยู่อาศัยในบ้าน เรื่องนี้กลับพบเห็นในบ้านกลุ่มชนเผ่าลาวในหลวงพระบาง ส่วนบ้านนา ยางนั้นจะบ่ปรากฏเห็นในเรื่องนี้ไปแล้ว ซึ่งได้พบว่าบ้านนา ยางใต้จะหันหน้าวัดไปทางหัวน้ำลา ส่วนบ้านนา ยางเหนือหันหน้าวัดไปทางทิศตาเวินออกเสียงเหนือซึ่งกับบ้านเสือน บ้านห้วยหำกลับหันหน้าวัดไปทางทิศตาเวินตกลเสียงใต้ซึ่งหน้ากับบ้านเสือนเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าลื้อกะล๋อมในเขตบ้านนา ยางนั้นจะมีการวางแผนผังบริเวณของวัดนั้นจะคล้ายคลึงกลุ่มชนเผ่าลาวในหลวงพระบาง

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามในหลายพื้นที่ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว ได้พบว่า การวางแผนผังบริเวณของกลุ่มชุมชนเผ่าลื้อ และลื้อกะล๋อม นั้นมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการวางตำแหน่งของวัดซึ่งต้องตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า หรือทางหัวน้ำ แต่ลื้อในเมืองสิงห์นั้น (ลื้อกลุ่มใหญ่เป็นพื้นฐานอันเก่าแก่ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางปกครองของเจ้าฟ้าเมืองสิง)⁴ จะมีการกำหนดด้านหน้าของวัด คือห้ามหันหน้าของวัด (ลิม) ไปซีกกับพื้นที่บริเวณที่จะตั้งเสือนประชาชน เนื่องจากเชื่อกันว่าจะส่งผลทางลบต่อผู้อยู่อาศัยในบ้าน เรื่องนี้กลับพบเห็นในบ้านกลุ่มชนเผ่าลาวในหลวงพระบาง ส่วนบ้านนา ยางนั้นจะบ่ปรากฏเห็นในเรื่องนี้ไปแล้ว ซึ่งได้พบว่าบ้านนา ยางใต้จะหันหน้าวัดไปทางหัวน้ำลา ส่วนบ้านนา ยางเหนือหันหน้าวัดไปทางทิศตาเวินออกเสียงเหนือซึ่งกับบ้านเสือน บ้านห้วยหำกลับหันหน้าวัดไปทางทิศตาเวินตกลเสียงใต้ซึ่งหน้ากับบ้านเสือนเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าลื้อกะล๋อมในเขตบ้านนา ยางนั้นจะมีการวางแผนผังบริเวณของวัดนั้นจะคล้ายคลึงกลุ่มชนเผ่าลาวในหลวงพระบาง

⁴ ถัดมาจากประวัติศาสดาลาวที่กล่าวถึงเจ้าฟ้าเมืองสิงได้นำพาปะชาชนต่อต้านจักรพรรดิฝรั่ง

⁴ คัดมาจากประวัติศาสตร์ลาวที่กล่าวถึงเจ้าฟ้าเมืองสิงได้นำพาปะชาชนต่อต้านจักรพรรดิฝรั่ง (ในที่นี้ คือ ฝรั่งเศส)

ภาพที่ 9: สะแดงลักสะนะการวางแผนผังบ้าน และพื้นที่ปลูกเรือนในไร่ยะท่าอิด
ภาพที่ 9: แสดงลักษณะการวางแผนผังบ้าน และพื้นที่ปลูกเรือนในไร่ยะท่าอิด

- ★ ตลาดส้มบ้าน
- สระแดงสันนิทานพื้นบ้านในไร่ยะท่าอิด
- 1 วัด
- 2 พื้นที่น้ำโค้ง

6. สะเทนิพาบลวมทิวไปກ່ຽວກັບເຮືອນ

ในประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับงานสะเทนิเรือนลี้
ระล่อมดั่งลุ่มน้ำเป็นผืนมาจากภาวการณ์พิบว่า
วัดทนะท่าลี้ระล่อมมิทานแลกรปฐนวัดทนะท่า
จากพายนอก และเรือนมิทานบิฐทิวให้เข้ากับ
อุบพะยาทอนอุบพะยาบในพินทิมานนพ
ลิมถวฏ ดั่งนั้นเพื่อใช้แทนว่าลักสะนะเรือนนั้น
มิทานปฐนแปรไปแนวใดนั้น เรายิจิต้องมิทาน
สะเทนิเรือนลี้พินทิวตามเส้นทิวอุบพะยาบใน
เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา⁵ และเรือนในเมืองบุน
เทนิ⁶ แขวงฟ่งสาลี

6. เสนอภาพรวมทั่วไปเกี่ยวกับเรือน

ในประเด็นนี้เกี่ยวกับการเสนอเรือนลี้ระล่อม
ดั่งลุ่มน้ำเป็นผลมาจากการค้นพบว่า วัฒนธรรมลี้ระล่อม
มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากภายนอก และเรือน
มีการปรับตัวให้เข้ากับทรัพยากรชีวภาพภายในพื้นที่
มานานพอสมควร ดั่งนั้นเพื่อให้เห็นว่าลักสะนะเรือน
นั้นมีการเปลี่ยนแปลงในแนวใดนั้น เรายิจิต้องมีการ
เสนอเรือนลี้พินทิวอื่นๆ ตามเส้นทางการอพยพ
ในเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา⁵ และเรือนในเมือง
บุนเทนิ⁶ แขวงฟ่งสาลี

⁵ เมืองสิงแขวงหลวงน้ำทาเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคและยังปะกิดทับในเอกราชปะชวัดสาดลาวที่ท้าวเวียง
เจ้าฟ้าเมืองสิงได้นำพาปะชวัดขุมนต์ตามจักรทนะพัดฟั้ง

⁵ เมืองสิงแขวงหลวงน้ำทาเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชนเผ่าลื้อในอดีต และยังปรากฏเห็นในเอกสารประวัติศาสตร์ลาวที่กล่าวถึง
เจ้าฟ้าเมืองสิงได้นำพาประชาชนต่อต้านจักรพรรดิฝรั่งเศส

⁶ เมืองบุนเทนิเป็นเมืองเก่าแก่ในอดีต และเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของสิบสองพันนา เคียงเป็นถิ่นฐานตั้งเดิมของกลุ่มลื้อ
ลี้: บุนอุบย สิบสองพันนา "ไทสิบสองพันนา", หน้า 249.

⁶ เมืองบุนเทนิเป็นเมืองเก่าแก่ในอดีต และเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของสิบสองพันนา เคียงเป็นถิ่นฐานตั้งเดิมของกลุ่มลื้อ
อ้างอิงใน Srisawat, Boonchuay. (2015). Tai Sibsong Panna. (In Thai). [Tai Lue Sibson Panna].
Bangkok: Siam. p.249.

ກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ກະລ່ອມໃນບ້ານນາຍາງ ນັ້ນມີສິ່ງປຸກສ້າງພື້ນຖານພື້ນຖານທີ່ພື້ນຖານ ສິ່ງ ດັ່ງກ່າວນັ້ນຈະຖືກຈຳແນກອອກເປັນ 2 ປະເພດໃຫຍ່ໆ ຄື 1) ເຮືອນ, 2) ຖຽງ⁷ ຄຳວ່າ “ເຮືອນ” ແມ່ນໄດ້ໃຊ້ ເອີ້ນສະເພາະສິ່ງປຸກສ້າງທີ່ໃຊ້ເປັນທີ່ຢູ່ຖາວອນຂອງ ຄົນເທົ່ານັ້ນ ສິ່ງປຸກສ້າງດັ່ງກ່າວປະກອບດ້ວຍພື້ນທີ່ ທີ່ເປັນອົງປະກອບພື້ນຖານການໃຊ້ງານທີ່ສຳພັນກັບ ປະເພນີ, ຄວາມເຊື່ອ ແລະການດຳເນີນຊີວິດປະຈຳວັນ ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວເຮືອນຈະຕັ້ງຢູ່ໃນບ້ານເທົ່ານັ້ນ ສຳລັບ ສິ່ງປຸກສ້າງເພື່ອພັກອາໄສຊົ່ວຄາວນັ້ນເອີ້ນວ່າ “ຖຽງ” ສ່ວນຫລາຍຈະພົບເຫັນຕາມພື້ນທີ່ນາ, ໄຮ່ ຖ້າ ຖຽງຕັ້ງຢູ່ທີ່ນາຈະເອີ້ນວ່າ “ຖຽງນາ” ຖ້າຕັ້ງຢູ່ໄຮ່ຈະ ເອີ້ນວ່າ “ຖຽງໄຮ່” ຖຽງຈະມີອົງປະກອບພື້ນຖານແຜນຜັງ ທີ່ງ່າຍດາຍ ບໍ່ມີອົງປະກອບຫລາຍ ເຊິ່ງປະກອບມີພື້ນທີ່ ນອນ ແລະພື້ນທີ່ນັ່ງພັກຜ່ອນກິນເຂົ້າເທົ່ານັ້ນ ເຮືອນ ແລະຖຽງຈະມີຄວາມຫມາຍທີ່ແຕກຕ່າງກັນທາງດ້ານ ພື້ນທີ່ເຮັດພິທີກຳ ແລະຄວາມເຊື່ອຢ່າງຈະແຈ້ງ ແລະ ອາດຈະຄ້າຍກັນໃນພື້ນທີ່ໃຊ້ງານບາງສ່ວນ ເທົ່ານັ້ນ ນອກນີ້ຍັງມີສິ່ງປຸກສ້າງຈຳນວນໜຶ່ງອີກດ້ວຍແຕ່ຄົນ ບໍ່ສາມາດຢູ່ອາໄສໄດ້ ເຊິ່ງໄດ້ແກ່ ເລົ່າເຂົ້າ ຄອກຫມູ ຄອກໄກ່ ເລົ່ານີ້ ເປັນຕົ້ນ

ໃນການນຳສະເໜີເຮືອນນັ້ນຈະນຳສະເໜີ ຕາມທັດສະນະຊ່າງປຸກເຮືອນຫລາຍກວ່າ ຈະໄດ້ເລີ່ມ ສະເໜີໃນລັກສະນະລວມ ແລະເຂົ້າໄປເຖິງລາຍ ລະອຽດເຮືອນ (ລັກສະນະສະເພາະໂຕເຮືອນ) ຕາມ ການສຳພາດທ່ານຫລົ່ວ ພົບວ່າຕົ້ນແບບເຮືອນຍັງ ຖືກແຍກອອກເປັນປະເພດຕ່າງໆ ພາຍໃຕ້ລັກສະນະ ສະເພາະໂຕເຮືອນ ຈະປະກົດເຫັນການຈຳແນກປະເພດ ເຮືອນໃນລັກສະນະທີ່ໃຊ້ ຂີ້, ເສົາດັງ, ແລະຍັງປະກົດ ເຫັນການຈຳແນກປະເພດຕາມລັກສະນະການໃຊ້ງານ ອີກດ້ວຍໂດຍໃຊ້ພື້ນທີ່ຄ່ອມ (ພື້ນທີ່ ແລະສ່ວນທີ່ ມຸງຕໍ່ອອກມາຈາກເຮືອນ), ພື້ນທີ່ປະ (ພື້ນທີ່ ແລະ

ກຸ່ມຊົນເຜົ່າລື້ກະລ່ອມໃນບ້ານນາຍາງນັ້ນມີສິ່ງ ປຸກສ້າງເພື່ອຢູ່ອາໄສຂອງຄົນທີ່ພື້ນຖານ ສິ່ງດັ່ງກ່າວນັ້ນ ຈະຖືກຈຳແນກອອກເປັນ 2 ປະເພດໃຫຍ່ ຄື 1) ເຮືອນ 2) ເຮືອນ⁷ ຄຳວ່າ “ເຮືອນ” ແມ່ນໄດ້ໃຊ້ເອີ້ນເພາະສິ່ງປຸກສ້າງ ທີ່ໃຊ້ເປັນທີ່ຢູ່ຖາວອນຂອງຄົນເທົ່ານັ້ນ ສິ່ງປຸກສ້າງດັ່ງກ່າວ ປະກອບດ້ວຍພື້ນທີ່ທີ່ເປັນອົງປະກອບພື້ນຖານການໃຊ້ງານ ທີ່ສຳພັນກັບປະເພນີ ຄວາມເຊື່ອ ແລະການດຳເນີນຊີວິດ ປະຈຳວັນ ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວເຮືອນຈະຕັ້ງຢູ່ໃນບ້ານເທົ່ານັ້ນ ສຳລັບສິ່ງປຸກສ້າງເພື່ອພັກອາໄສຊົ່ວຄາວນັ້ນເອີ້ນວ່າ “ເຮືອນ” ສ່ວນຫລາຍຈະພົບເຫັນຕາມພື້ນທີ່ ນາ ໄຮ່ ຖ້າເຮືອນຕັ້ງ ຢູ່ທີ່ນາຈະເອີ້ນວ່າ “ເຮືອນນາ” ຖ້າຕັ້ງຢູ່ໄຮ່ຈະເອີ້ນວ່າ “ເຮືອນ ໄຮ່” ເຮືອນຈະມີອົງປະກອບພື້ນຖານແຜນຜັງທີ່ງ່າຍດາຍບໍ່ມີ ອົງປະກອບຫລາຍ ເຊິ່ງປະກອບມີພື້ນທີ່ນອນ ແລະພື້ນທີ່ ນັ່ງພັກຜ່ອນກິນຂ້າວເທົ່ານັ້ນ ເຮືອນແລະເຮືອນຈະມີຄວາມຫມາຍ ທີ່ແຕກຕ່າງກັນທາງດ້ານພື້ນທີ່ເຮັດພິທີກຳ ແລະຄວາມເຊື່ອ ຢ່າງຈະແຈ້ງ ແລະອາດຈະຄ້າຍກັນໃນພື້ນທີ່ໃຊ້ງານບາງສ່ວນ ເທົ່ານັ້ນ ນອກຈາກນີ້ ຍັງມີສິ່ງປຸກສ້າງຈຳນວນໜຶ່ງອີກດ້ວຍ ແຕ່ຄົນບໍ່ສາມາດຢູ່ອາໄສໄດ້ ເຊິ່ງໄດ້ແກ່ ເລົ່າເຂົ້າ ຄອກຫມູ ຄອກໄກ່ ເລົ່ານີ້ເປັນຕົ້ນ

ໃນການນຳສະເໜີເຮືອນນັ້ນຈະນຳສະເໜີຕາມທັດສະ ນະຊ່າງປຸກເຮືອນຫລາຍກວ່າ ຈະໄດ້ເລີ່ມສະເໜີໃນລັກສະນະລວມ ແລະເຂົ້າໄປເຖິງລາຍລະອຽດເຮືອນ (ລັກສະນະສະເພາະໂຕເຮືອນ) ຕາມການສຳພາດທ່ານຫລົ່ວ ພົບວ່າຕົ້ນແບບເຮືອນ ຍັງຖືກແຍກອອກເປັນປະເພດຕ່າງໆ ພາຍໃຕ້ລັກສະນະສະ ຫລັບເຮືອນ ຈະປະກົດເຫັນການຈຳແນກປະເພດເຮືອນໃນ ລັກສະນະການໃຊ້ງານອີກດ້ວຍໂດຍໃຊ້ພື້ນທີ່ຄ່ອມ (ພື້ນທີ່ແລະ ສ່ວນທີ່ມຸງຕໍ່ອອກມາຈາກເຮືອນ) ພື້ນທີ່ປະ (ພື້ນທີ່ແລະສ່ວນ ທີ່ມຸງຕໍ່ອອກມາຈາກຂ້າງເຮືອນປັດກຸ່ມຂັ້ນໄດ) ນອກຈາກນີ້ ຍັງພົບວ່າຍັງມີການຈຳແນກປະເພດຕາມລັກສະນະສະ ຫລັບເຮືອນທີ່ພົບເຫັນການຈຳແນກປະເພດນີ້ຈະໃຊ້ຄວາມນ້ອຍ,

⁷ ສຳພາດທ່ານ ຫລົ່ວ ທ່ານເປັນນາຍຊ່າງປຸກເຮືອນ ແລະເປັນນາຍບ້ານເກົ່າບ້ານນາຍາງ.
⁷ ສັມສາກທ່ານຫລົ່ວ ທ່ານເປັນນາຍຊ່າງປຸກເຮືອນ ແລະເປັນນາຍບ້ານເກົ່າບ້ານນາຍາງ

ส่วนที่มุ่งต่อออกมาจากข้างเรือนปีกถุ่มขึ้นไถ) นอกจากรนั้ยังพิบว่ายังมีงานจำแนกปะแพดตาม ลักสะนะระลอมຂອງເຮືອນທີ່ພິບເຫັນການຈຳແນກລັກສະນະນີຈະໃຊ້ຄວາມນ້ອຍ, ໃຫຍ່ ມາຈຳແນກປະເພດເຮືອນ ການຈຳແນກປະເພດເຮືອນຕາມ ລັກສະນະຕ່າງໆ ທີ່ກ່າວມານັ້ນຈະມີຄວາມຫມາຍສຳຄັນຫລາຍທີສະທ້ອນໃຫ້ເຫັນເຖິງ ຄວາມເຊື່ອ ປະເພນີ ວັດທະນະທຳ ແລະ ວິທີການກໍ່ສ້າງ ສະແດງອອກຜ່ານແຕ່ລະສ່ວນຂອງງານສະຖາປັດຕະຍະກຳ

ນອກຈາກນີ້ ເຮືອນລື້ກະລ່ອມນັ້ນໄດ້ມີການປັບຕົວທາງດ້ານຮູບຊົງເຮືອນແຕ່ລະຫລັງມີຄວາມແຕກຕ່າງອອກໄປຈາກໃນອາດິດ ເຊິ່ງມີຮູບແບບຊົງຫລັງເຮືອນຄ້າຍຄືກັບເຮືອນລາວໃນຫລວງພະບາງ ທ່ານຫລົວໃຫ້ສຳພາດວ່າ ໃນອາດິດນັ້ນຈະເປັນເຮືອນມີແຂ້ຄ້າຍຄືກັບເຮືອນລື້ໃນເມືອງບຸນເໜືອ⁸ ແຂວງຜົ້ງສາລີທີ່ນິຍົມປຸກສ້າງຫລັງຄາເຮືອນເປັນເຮືອນແບບມີແຂ້ ນອກຈາກນີ້ຍັງພິບວ່າ ມີການປັບຕົວຮູບແບບແຜນຜັງຈາກການຂັ້ນຫ້ອງຕາມທາງຍາວ ຫລືຕາມລວງຂອງແປ (ສັນຫລັງຄາ) ມາເປັນຂັ້ນຫ້ອງຕາມລວງຂອງຂີ ສຳລັບໂຄງສ້າງເຮືອນນັ້ນຍັງຄົງຮັກສາເອກະລັກໃນເລື່ອງວິທີການເຂົ້າໄມ້ (ເຊື່ອມຕໍ່ໂຄງສ້າງ) ໄວ້ຢູ່ ຕາມການເກັບກຳຂໍ້ມູນເຮືອນໃນບ້ານງາຍເໜືອ ເມືອງບຸນເໜືອ ແຂວງຜົ້ງສາລີ ພິບວ່າການຂັ້ນຫ້ອງໃນເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່ນັ້ນຈະມີຄວາມແຕກຕ່າງເຊິ່ງຈະມີການຂັ້ນຫ້ອງຕາມລວງຂອງແປເຮືອນ ແລະຮູບຊົງຫລັງຄາເຮືອນຈະເປັນເຮືອນມີ “ແຂ້”⁹ ເຊິ່ງສິ່ງທີ່ກ່າວມານັ້ນຈະກົງກັບການໃຫ້ສຳພາດຂອງທ່ານຫລົວ ຖ້ານຳເອົາຮູບແບບເຮືອນທີ່ພິບເຫັນໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ແລະເຮືອນໃນບ້ານງາຍເໜືອ ມາປຽບທຽບກັນ ຈະເຫັນໄດ້ວ່າຮູບແບບຫລັງຄາເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ມີການປ່ຽນແປງໄປຫລາຍແລ້ວ

ໃຫຍ່ ມາຈຳແນກປະເພດເຮືອນ ການຈຳແນກປະເພດເຮືອນຕາມລັກສະນະຕ່າງໆ ທີ່ກ່າວມານັ້ນຈະມີຄວາມຫມາຍສຳຄັນຫລາຍທີ່ສະທ້ອນໃຫ້ເຫັນຄວາມເຊື່ອ ປະເພນີ ວັດທະນະທຳ ແລະວິທີການກໍ່ສ້າງ ແສດສອກຜ່ານແຕ່ລະສ່ວນຂອງງານສະຖາປັດຕະຍະກຳ

ນອກຈາກນີ້ ເຮືອນລື້ກະລ່ອມນັ້ນໄດ້ມີການປັບຕົວທາງດ້ານສູບທຽງເຮືອນແຕ່ລະຫລັງມີຄວາມແຕກຕ່າງອອກໄປຈາກໃນອາດິດ ເຊິ່ງມີສູບແບບທຽງທຽງເຮືອນຄ້າຍຄືກັບເຮືອນລາວໃນຫລວງພະບາງ ທ່ານຫລົວໃຫ້ສັມພາດວ່າໃນອາດິດນັ້ນຈະເປັນເຮືອນມີແຂ້ ຄ້າຍຄືກັບເຮືອນລື້ໃນເມືອງບຸນເໜືອ⁸ ແຂວງພິງສາລີທີ່ນິຍົມປຸກສ້າງຫລັງຄາເຮືອນເປັນເຮືອນແບບມີແຂ້ ນອກຈາກນີ້ ຍັງພິບວ່າມີການປັບຕົວສູບແບບແຜນຜັງຈາກການຄັ້ນຫ້ອງຕາມທາງຍາວ ຫລືຕາມລວງຂອງແປ (ສັນຫລັງຄາ) ມາເປັນຄັ້ນຫ້ອງຕາມລວງຂອງຂີ ສຳລັບໂຄງສ້າງເຮືອນນັ້ນຍັງຄົງຮັກສາເອກະລັກໃນເລື່ອງວິທີການເຂົ້າໄມ້ (ເຊື່ອມຕໍ່ໂຄງສ້າງ) ໄວ້ຢູ່ ຕາມການເກັບກຳຂໍ້ມູນເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງເໜືອ ເມືອງບຸນເໜືອ ແຂວງພິງສາລີ ພິບວ່າການຄັ້ນຫ້ອງໃນເຕົ້າເຮືອນໃຫຍ່ນັ້ນຈະມີຄວາມແຕກຕ່າງ ເຊິ່ງຈະມີການຄັ້ນຫ້ອງຕາມລວງຂອງແປເຮືອນ ແລະສູບທຽງທຽງຫລັງຄາເຮືອນຈະເປັນເຮືອນມີ “ແຂ້” ເຊິ່ງສິ່ງທີ່ກ່າວມານັ້ນຈະຕ້ອງກັບການໃຫ້ສັມພາດຂອງທ່ານຫລົວ ຖ້ານຳເອົາສູບແບບເຮືອນທີ່ພິບເຫັນໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ແລະເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງເໜືອ ມາປຽບທຽບກັນ ຈະເຫັນໄດ້ວ່າສູບແບບຫລັງຄາເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງມີການປ່ຽນແປງໄປຫລາຍແລ້ວ

⁸ ສຳພາດທ່ານ ຫລົວ ທ່ານເປັນນາຍຊ່າງປຸກເຮືອນ ແລະເປັນນາຍບ້ານເກົ່າບ້ານຍາງ

⁸ ສັມພາດທ່ານຫລົວ ທ່ານເປັນນາຍຊ່າງປຸກເຮືອນ ແລະເປັນນາຍບ້ານເກົ່າບ້ານນາຍາງ

⁹ “ແຂ້” ຫລື “ແຄ” ເປັນຊື່ເອີ້ນລັກສະນະຮູບຊົງເຮືອນໃນດ້ານສີຫນ້າເຮືອນ (ກັ້ນຕູ), ໄມ້ແຂ້ເປັນໄມ້ໂຄງສ້າງຮັບນ້ຳຫນັກດ້ານສີຫນ້າເຮືອນ ໄມ້ດັ່ງກ່າວວາງພາດໃສ່ຫົວເສົາມຸມ (ແຈເຮືອນ) ໄປຫາໄມ້ສີຍົວ

⁹ “ແຂ້” ຫລື “ແຄ” ເປັນຊື່ເອີ້ນລັກສະນະສູບທຽງເຮືອນໃນດ້ານສີຫນ້າ (ກັ້ນຕູ), ໄມ້ແຂ້ເປັນໄມ້ໂຄງສ້າງຮັບນ້ຳຫນັກດ້ານສີຫນ້າເຮືອນ ໄມ້ດັ່ງກ່າວວາງພາດໃສ່ຫົວເສົາມຸມ (ແຈເຮືອນ) ໄປຫາໄມ້ສີຍົວ

มาจำแนกรูปแบบโดยจะแบ่งออกเป็นเรือนมี
ถ่อม และเรือนขี้มีถ่อม, ภาชนะที่ใช้ขี้มาจำแนก
ประเภทเรือนโดยแยกเรือนออกเป็นประเภท
เรือนขี้ยี่นลั่น และเรือนขี้ขี้ยี่นลั่น และลวมไป
เตียงานนำเอาลักษณะของเสาตั้งมาจำแนก
เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ เรือนในข้านนายยังมิ
มีความแตกต่างกันตามอายุการตั้งบ้านเรือน
แต่เรือนต้นแบบในอดีตนั้นได้สูญหายตาม
ช่วงเวลาไปแล้ว แต่แนวใดก็ตามยังพบหลัก
ฐานจากการบอกเล่าจากท่านกล่าวว่าในอดีต
นั้นเรือนลือกะล่อมมีรูปทรงเรือนมีแท้ หรือ
เรือนทรงมีแท้

แนวใดก็ตามวิธีการที่นำเอาลักษณะ
ต่างๆ นำมาจำแนกรูปแบบเรือนนั้นแสดงให้
เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของ
เรือน และนำไปถึงลักษณะจุดพิเศษ เรือน
และองค์ประกอบพื้นฐานการสร้างสรรค์ของ
เรือนที่หลากหลาย ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้พบรูป
แบบเรือน คือ 1) รูปแบบเรือนตามช่วงอายุ,
2) รูปแบบเรือนตามจำนวนห้องเสา, 3) รูป
แบบเรือนตามลักษณะของเสาตั้ง, 4) รูปแบบ
เรือนตามลักษณะของชื่อ

7.1. รูปแบบเรือนตามช่วงอายุ

จากหลักฐานในปะจจุบันพบว่าเรือน
ในข้านนายๆไ้ไ้มีถ่อมความหลากหลาย และมี
เอภาะลักษณะเฉพาะตัวสูง โดยเฉพาะลักษณะการ
วางแผนผังเรือนนั้นจะยึดหลักการวางของ
สันหลังคาขนานกับสายน้ำ และชั้นใดทางขึ้น
เรือนอยู่ด้านทิศใต้ ทลิว ด้านลุ่มน้ำ เป็นเรือนยก
พื้นสูง (เรือนเสาถ้ำ) จากข้านดินประมาณ 1.9 m
พื้นที่ชั้นเชิงถูกใช้เป็นที่ดำรงชีวิต
ประจำวัน ส่วนชั้นลุ่มน้ำเป็นพื้นที่เก็บเครื่อง
ของ และเีตคกิจกรรมทั่วไป ส่วนบริเวณอ้อม
รอบเรือนนั้นเป็นดินมีเนื้อที่ขนาดกว้าง เพื่อ
เลี้ยงสัตว์ เีตคกิจกรรม

ใช้ชื่อมาจำแนกประเภทเรือนโดยแยกเรือน
ออกเป็นประเภทเรือนขี้ยี่นลั่น และเรือน
ขี้ขี้ยี่นลั่น และรวมไปถึงการนำลักษณะของ
เสาตั้งมาจำแนกเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ เรือนในข้านนายยัง
มีความแตกต่างกันตามอายุการตั้งบ้านเรือน
แต่เรือนต้นแบบในอดีตนั้นได้สูญหายตาม
ช่วงเวลาไปแล้ว แต่แนวใดก็ตามยังพบหลัก
ฐานจากการบอกเล่าจากท่านกล่าวว่าในอดีต
นั้นเรือนลือกะล่อมมีรูปทรงเรือนมีแท้ หรือ
เรือนทรงมีแท้

แนวใดก็ตามวิธีการที่นำเอาลักษณะ
ต่างๆ นำมาจำแนกรูปแบบเรือนนั้นแสดงให้
เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์หลากหลายของ
เรือน และนำไปถึงลักษณะจุดพิเศษ เรือน
และองค์ประกอบพื้นฐานการสร้างสรรค์ของ
เรือนที่หลากหลาย ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้พบรูป
แบบเรือน คือ 1) รูปแบบเรือนตามช่วงอายุ,
2) รูปแบบเรือนตามจำนวนห้องเสา, 3) รูป
แบบเรือนตามลักษณะของเสาตั้ง, 4) รูปแบบ
เรือนตามลักษณะของชื่อ

7.1 รูปแบบเรือนตามช่วงอายุ

จากหลักฐานในปัจจุบันพบว่าเรือน
ในข้านนายๆไ้ไ้มีความหลากหลาย และมี
เอภาะลักษณะเฉพาะตัวสูง โดยเฉพาะลักษณะ
การวางแผนผังเรือนนั้นจะยึดหลักการวางของ
สันหลังคาขนานกับสายน้ำ และชั้นใดทางขึ้น
เรือนอยู่ด้านทิศใต้ หรือด้านลุ่มน้ำเป็นเรือน
ยกพื้นสูง (เรือนเสาถ้ำ) จากหน้าดินประมาณ
1.9 เมตร พื้นที่ชั้นเชิงถูกใช้เป็นที่ดำรงชีวิต
ประจำวัน ส่วนชั้นลุ่มน้ำเป็นพื้นที่เก็บเครื่อง
ของ และเีตคกิจกรรมทั่วไป ส่วนบริเวณอ้อม
รอบเรือนนั้นเป็นดินมีเนื้อที่ขนาดกว้าง เพื่อ
เลี้ยงสัตว์ เีตคกิจกรรม

จากการสำรวจเรือนในช่อวงปี 2011-2013 พบหลักฐานว่าเรือนที่ก่อมา ขึ้นเขิงั้น มีความสัมพันธ์กันกับอายุการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเรือนต้นแบบ นั้นได้หายสาบสูญไปแล้ว คาดว่าเคยปลูกสร้างในช่วงตั้งบ้านเรือนทำอิตในบ้านนาอาจ ปัจจุบันยังพบว่าเรือนที่นิยมปลูกสร้างกันในบ้านนาอาจได้ นั้นมีการปรับตัวทางด้านรูปทรงไปแล้วเช่นกัน เชิงมีรูปทรงคล้ายคือกับเรือนหลวงพระบาง จากในอดีตมาถึงปัจจุบันพบรูปแบบเรือนลื้อกะล่อมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ตามช่วงอายุ การตั้งถิ่นฐาน คือ 1) เรือนแบบดั้งเดิม 2) เรือนแบบดั้งเดิมในบ้านนาอาจ และ 3) เรือนแบบสะไฮมไฮม

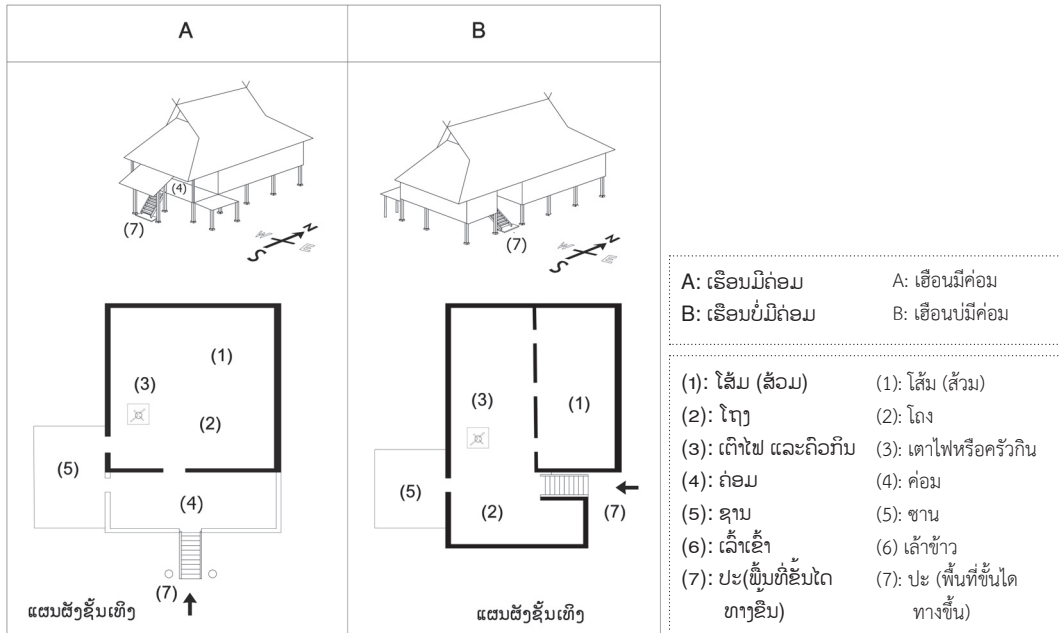
1) รูปทรงเรือนแบบดั้งเดิมก่อนตั้งถิ่นฐาน
ในบ้านนาอาจใต้

ต้นแบบเรือนดั้งเดิมนั้นได้หายสาบสูญไปแล้ว จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ตามเส้นทางอียบพะยิบภุมุขินเฝ้า ลี้กะล่อมในพินทิมืออู๋สิง แฉวงทลวงน้าทา และเมืองบุนเหนื่อ แฉวงฝิงสาลี พบว่าเรือนที่ก่อมา นั้นมีความแตกต่างทางด้านรูปทรงกับ เรือนในบ้านนาอาจใต้ เชิงลักษณะเรือนเมืออู๋สิง นั้น มีรูปทรงเรือนมี “แฉ้” เตาไฟอยู่ภายในเรือน ใหญ่ และเรือนลี้ในเมืออู๋สิงมีเตาไฟอยู่ภายนอก จึ่งสอดคล้องกับภาพของท่านหลิว (นายช่างปลูกเรือน และเป็นผู้เฝ้าผู้เฝ้าที่ส้างในบ้าน) ที่ได้เล่าว่าเรือนลี้กะล่อมในอดีตนั้นเป็นเรือน มี “แฉ้” ถ้ายถึกับเรือนในเมืออู๋สิง ดั่งนั้น มีความเป็นไปได้สูงว่าต้นแบบเรือนลี้กะล่อมนั้น หนาจะมึรูปทรงยถึกับเรือนต้นแบบลี้ในเมืออู๋ สิง และเมืออู๋สิง ผู้วิใจได้ส้างนิตถานต้นแบบ เรือนลี้กะล่อมมอกรเป็น 2 กัละนิตถัลุ่มนี้

จากการสำรวจเรือนในช่วงปี 2554-2556 พบหลักฐานว่าเรือนที่ก่อมานั้น ขึ้นเขิงั้นมีความสัมพันธ์กันกับอายุการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเรือนต้นแบบ นั้นได้หายสาบสูญไปแล้ว คาดว่าเคยปลูกสร้างใน ช่วงตั้งบ้านเรือนทำอิตในบ้านนาอาจ ปัจจุบันยังพบว่าเรือนที่นิยมปลูกสร้างกันในบ้านนาอาจได้ นั้นมีการปรับตัวทางด้านรูปทรงไปแล้วเช่นกัน เชิงมีรูปทรงคล้ายคือกับเรือนหลวงพระบาง จากในอดีตมาถึงปัจจุบันพบรูปแบบเรือนลื้อกะล่อมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ตามช่วงอายุ การตั้งถิ่นฐาน คือ 1) เรือนแบบดั้งเดิม 2) เรือนแบบดั้งเดิมในบ้านนาอาจ และ 3) เรือนแบบสมัยใหม่

1) รูปทรงเรือนแบบดั้งเดิมก่อนการตั้งถิ่นฐาน
ในบ้านนาอาจ

ต้นแบบเรือนดั้งเดิมนั้นได้หายสาบสูญไปแล้ว จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ตามเส้นทางอพยพกลุ่มชนเผ่าลื้อกะล่อมในพื้นที่ เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา และเมืองบุนเหนื่อ แขวง ฟงสาลี พบว่าเรือนดังกล่าวมีความแตกต่างทาง ด้านรูปทรง ถ้าเปรียบเทียบกับเรือนในบ้านนา อาจใต้ เชิงลักษณะเรือนเมืองสิงนั้น มีรูปทรงเรือน มี “แฉ้” เตาไฟอยู่ภายในเรือนใหญ่ และเรือนลื้อ ในเมืองบุนเหนื่อก็เช่นเดียวกัน จึ่งสอดคล้องกับ การบอกเล่าของท่านหลิว (นายช่างปลูกเรือน และเป็นผู้เฝ้าผู้เฝ้าที่สำคัญในบ้าน) ที่ได้เล่าว่าเรือนลื้อ กะล่อม ในอดีตนั้นเป็นเรือนมี “แฉ้” คล้ายคือกับ เรือนในเมืองบุนเหนื่อ ดั่งนั้นมีความเป็นไปได้สูงว่า ต้นแบบเรือนลื้อกะล่อมนั้นน่าจะมีรูปทรงคล้ายคือ กับเรือนต้นแบบลื้อในเมืองบุนเหนื่อและเมืองสิง ผู้ วิจัยได้ส้างนิตถานต้นแบบของเรือนลื้อกะล่อมมอกร เป็น 2 กรณีดังลุ่มนี้

ພາບທີ 15: ສະແດງຮູບແບບສັນນິດຖານເຮືອນດັ້ງເດີມກ່ອນຕັ້ງຖິ່ນຖານໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້
 ກາບທີ 15: ແສດສູບແບບສັນນິດຖານເຮືອນດັ້ງເດີມກ່ອນຕັ້ງຖິ່ນຖານໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້

2) ຮູບແບບເຮືອນດັ້ງເດີມໃນບ້ານນາຍາງ

ຕາມການສຳຫລວດຂໍ້ມູນພາກສະຫນາມໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ແລະບ້ານອື່ນທີ່ໃກ້ຄຽງພົບວ່າລັກສະນະຮູບຊົງຫລັງຄາດຽວຄວາມຄ້າຍຄືກັບເຮືອນເຜົ່າລາວໃນຫລວງພະບາງ ມີເຕົາໄຟຢູ່ໃນເຕົາເຮືອນໃຫຍ່ ບາງຫລັງນັ້ນມີເຕົາໄຟຢູ່ໃນພື້ນທີ່ຄ່ອມ ເຊິ່ງພົບວ່າມີ 2 ຮູບແບບຄື (A) ຮູບແບບຄ້າຍຄືເຮືອນຊົງລາວຫລວງພະບາງມີຄ່ອມ ແລະ (B) ຮູບແບບຄ້າຍຄືເຮືອນຊົງລາວຫລວງພະບາງບໍ່ມີຄ່ອມ (ເບິ່ງພາບທີ 16)

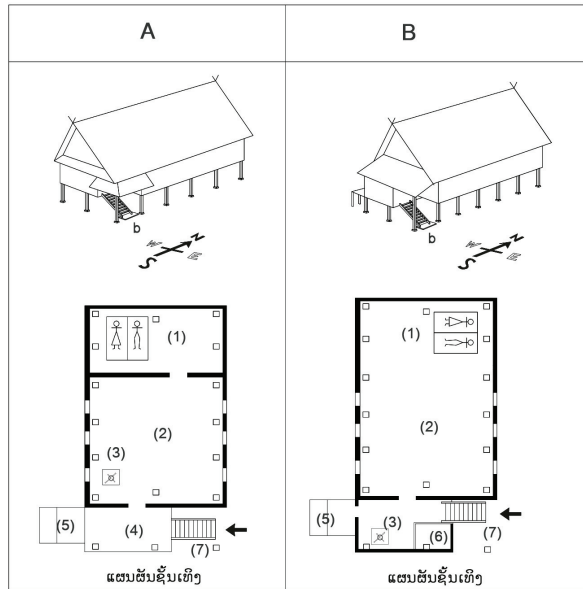
ເຮືອນບາງຫລັງມີຂັ້ນໄດຂຶ້ນໃນຕໍາແໜ່ງຫ້ອງເສົາທຳອິດ ແລະບາງຫລັງຂຶ້ນຢູ່ຄ່ອມ ຜູ້ວິໄຈໄດ້ສະຫລຸບເບື້ອງຕົ້ນວ່າ 2 ຮູບແບບເຮືອນດັ້ງກ່າວຫນ້າຈະມີການປັບຕົວໃນຊ່ວງຫລັງເຂົ້າມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ເນື່ອງຈາກໄດ້ລົງສຳຫລວດພື້ນທີ່ຕ່າງໆຕາມເສັ້ນທາງການເຄື່ອນຍ້າຍບໍ່ພົບເຫັນຮູບຊົງເຮືອນໃນລັກສະນະດັ້ງກ່າວ

2) ສູບແບບເຮືອນດັ້ງເດີມໃນບ້ານນາຍາງ

ຕາມການສຳລຸບຂໍ້ມູນລາຄາສະຫນາມໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ແລະບ້ານອື່ນທີ່ໃກ້ຄຽງພົບວ່າ ລັກສະນະສູບທຽບຫລັງຄາດຽວ ຄວາມຄ້າຍຄືກັບເຮືອນເຜົ່າລາວໃນຫລວງພະບາງ ມີເຕົາໄຟຢູ່ໃນເຕົາເຮືອນໃຫຍ່ ບາງຫລັງນັ້ນມີເຕົາໄຟຢູ່ໃນພື້ນທີ່ຄ່ອມ ເຊິ່ງພົບວ່າມີ 2 ສູບແບບ ຄື (A) ສູບແບບຄ້າຍຄືເຮືອນທຽບຫລວງພະບາງມີຄ່ອມ ແລະ (B) ສູບແບບຄ້າຍຄືເຮືອນທຽບຫລວງພະບາງບໍ່ມີຄ່ອມ (ເບິ່ງພາບທີ 16)

ເຮືອນບາງຫລັງມີຂັ້ນໄດຂຶ້ນໃນຕໍາແໜ່ງຫ້ອງເສົາທຳອິດ ແລະບາງຫລັງຂຶ້ນຢູ່ຄ່ອມ ຜູ້ວິໄຈໄດ້ສູບແບບເບື້ອງຕົ້ນວ່າ 2 ສູບແບບເຮືອນດັ້ງກ່າວຫນ້າຈະມີການປັບຕົວໃນຊ່ວງຫລັງເຂົ້າມາຕັ້ງບ້ານເຮືອນໃນບ້ານນາຍາງໃຕ້ ເນື່ອງຈາກໄດ້ລົງສຳຫລວດພື້ນທີ່ຕ່າງໆ ຕາມເສັ້ນທາງການເຄື່ອນຍ້າຍບໍ່ພົບເຫັນສູບທຽບເຮືອນໃນລັກສະນະດັ້ງກ່າວ

- A: รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายมีถ่อม
B: รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายบ่มีถ่อม
a: ถ่อม
b: ปะ (พื้นที่ชั้นใต้ทางขึ้น)
- A: รูปแบบคล้ายเรือนทรงหลวงพระบางมีถ่อม
B: รูปแบบคล้ายเรือนทรงหลวงพระบางบ่มีถ่อม
a: ถ่อม
b: ปะ (พื้นที่ชั้นใต้ทางขึ้น)
(1): โส้ม (ส้อม)	(1): โส้ม (ส้อม)
(2): โทງ	(2): โถง
(3): เຕ້ไฟ และถื่อวกิน	(3): เตะไฟหรือครัวกิน
(4): ถ่อม	(4): ถ่อม
(5): ฐาน	(5): ฐาน
(6): เล้าเข้า	(6): เล้าเข้า
(7): ปะ(พื้นที่ชั้นใต้ทางขึ้น)	(7): ปะ (พื้นที่ชั้นใต้ทางขึ้น)

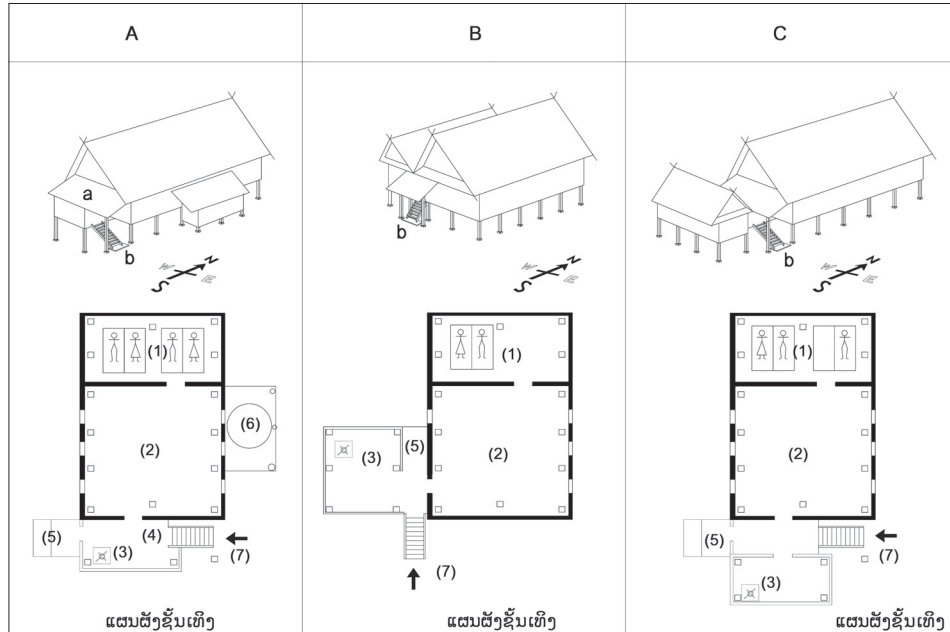
ภาพที่ 16: สะดงรูปแบบเรือนดั้งเดิมของหมู่บ้านมุงเงินเผ่าลื้อกะล่อมในย่านนาบายใต้
ภาพที่ 16: แสดงรูปแบบเรือนดั้งเดิมของกลุ่มชนเผ่าลื้อกะล่อมในบ้านนาบายใต้

3) เรือนแบบสะໄຫມໄຫມ່

เรือนสะໄຫມໄຫມ່เป็นเรือนที่ชาวกรุงปักกิ่งประมาณร้อยปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ที่พัฒนาการมาจากรูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายบ่มีถ่อม และรูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายมีถ่อม (ได้ทำมาข้างนี้แล้ว) จึงจะมีการต่อเติมรูปทรงเรือนออกจากเรือนใหญ่ที่เน้นไปที่แยกกิจกรรมครัวอาหารออกไปไว้นอกเรือนใหญ่ซึ่งพบว่ามีอยู่ 3 ประเภท คือ 1) รูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางมีถ่อมต่อเติมหลังคาออกด้านข้าง (ภาพที่ 17-A) 2) รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายบ่มีถ่อมต่อเติมหลังคาออกด้านข้าง (ถ่ายเรือนแฝดที่เอิ้นว่าเรือน 2 แปะ), (ภาพที่ 17-B) 3) รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวหลวงพะบายบ่มีถ่อมต่อเติมออกด้านข้างกัน

3) เรือนแบบสมัยใหม่

เรือนสมัยใหม่เป็นเรือนที่หาก่อสร้างประมาณช่วงปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ที่พัฒนาการมาจากรูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางบ่มีถ่อม และรูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางมีถ่อม (ได้กล่าวมาข้างนี้แล้ว) จึงจะมีการต่อเติมรูปทรงเรือนออกจากเรือนใหญ่ที่เน้นไปที่แยกกิจกรรมครัวอาหารออกไปไว้นอกเรือนใหญ่ซึ่งพบว่ามีอยู่ 3 ประเภท คือ 1) รูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางมีถ่อมต่อเติมหลังคาออกด้านข้าง (ภาพที่ 17-A) 2) รูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางบ่มีถ่อมต่อเติมหลังคาออกด้านข้าง (คล้ายเรือนแฝดที่เอิ้นว่าเรือน 2 แปะ) (ภาพที่ 17-B) 3) รูปแบบคล้ายเรือนทรงลาวหลวงพระบางบ่มีถ่อมต่อเติมออกด้านข้างกัน

- A: รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวทลวงพะบาง
มีค่อม ต่เติมทลวงออกด้านข้าง
- B: รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวทลวงพะบาง
ไม่มีค่อมต่เติมทลวงออกด้านข้าง
(ถ่ายเรือนแฝด (เรือน 2 แด))
- C: รูปแบบถ่ายเรือนชิงลาวทลวงพะบาง
ไม่มีค่อม ต่เติมออกด้านกั้นตุ (สีทน่า)
- a: ค่อม
b: ปะ (พื้นที่ขึ้นไต่ทางขึ้น)
- A: รูปแบบคล้ายเรือนทรงหลวงพระบางมีค่อม
ต่อเติมหลังคาออกด้านข้าง
- B: รูปแบบคล้ายเรือนทรงหลวงพระบางไม่มีค่อม
ต่อเติม หลังคาออกด้านข้าง (คล้ายเรือนแฝด
เรือนสองแแป)
- a: ค่อม
b: ปะ (พื้นที่ขึ้นไต่ทางขึ้น)

(1): โส้ม (ล้วม)	(1): โส้ม (ล้วม)
(2): โถง	(2): โถง
(3): เถาไฟ และถิวกิม	(3): เถาไฟหรือครวักิน
(4): ค่อม	(4): ค่อม
(5): ซาน	(5): ซาน
(6): เล้าเข้้า	(6): เล้าซ้าว
(7): ปะ (พื้นที่ขึ้นไต่
ทางขึ้น)	(7): ปะ (พื้นที่ขึ้นไต่
ทางขึ้น)

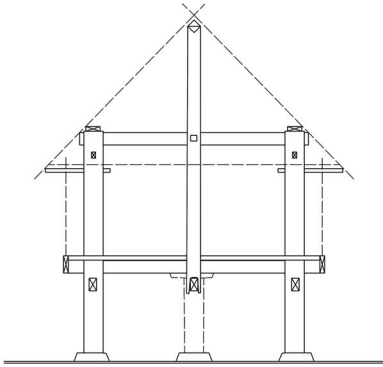
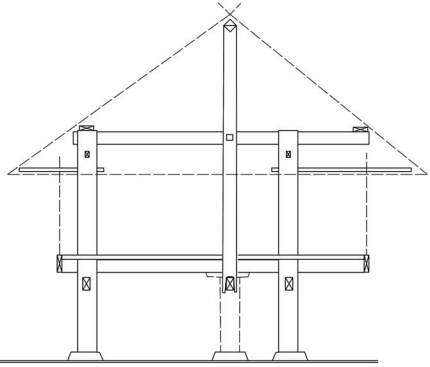
ภาพที่ 17: สะแดงรูปแบบเรือนสะไฮ่มใหม่ของรุ่มมลินเ
เฝ้าล้กะล่อมในบ้านนบายงใต้
ภาพที่ 17: แสดงรูปแบบเรือนสมัยใหม่ของกลุ่มชนเฝ้าล้กะล่อม
ในบ้านนบายงใต้

7.4. รูปแบบเรือนตามลักษณะของจั่ว

จากหลักฐานการงานสำพาด และเก็บทำ
ข้อมูลเรือนหลายหลังยังพบว่าเรือนลักษณะอย่าง
มีการจำแนกประเภทเรือนตาม “จั่ว” เรือน ซึ่งจะพบ
บเห็นในเรือนลักษณะอย่างที่มีโครงสร้างแบบ “ยื่นสั้นจั่ว”
และ “ยื่นสั้นจั่ว” ลักษณะของงานยื่นสั้นจั่ว
ดังกล่าวจะสิ่งเช่นตั่งรูปจั่วด้านหน้า (กั้นต) และ
หลังคาเรือนยื่นออกไปทางด้านใดข้างหนึ่งของจั่ว
เรือน ผู้วิจัยพบ 2 รูปแบบคือ: 1) รูปแบบเรือนยื่นสั้น
จั่ว, 2) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว

7.4 รูปแบบเรือนตามลักษณะของจั่ว

จากหลักฐานการสัมภาษณ์ และเก็บทำข้อมูล
เรือนหลายหลังยังพบว่า เรือนลักษณะอย่างมีการจำแนก
ประเภทเรือนตาม “จั่ว” เรือน ซึ่งจะพบเห็นในเรือน
ลักษณะอย่างที่มีโครงสร้างแบบ “ยื่นสั้นจั่ว” และ “ยื่น
สั้นจั่ว” ลักษณะของการยื่นสั้นจั่วดังกล่าวจะส่งผลต่อ
รูปทรงด้านหน้า (กั้นต) และหลังคาเรือนยื่นออกไป
ทางด้านใดข้างหนึ่งของโครงสร้างเรือน ผู้วิจัยพบ 2 รูป
แบบ คือ 1) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว, 2) รูปแบบเรือน
ยื่นสั้นจั่ว

	<p>1</p>
	<p>2</p>

1: รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว
2: รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว

1: รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว
2: รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว

ภาพที่ 20: รูปแบบเรือนตามลักษณะของจั่ว รูปแบบคือ: 1) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว, 2) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว
ภาพที่ 20: รูปแบบเรือนตามลักษณะของจั่ว รูปแบบ คือ 1) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว 2) รูปแบบเรือนยื่นสั้นจั่ว

8. สะท้อนงานศิลปศึกษา

ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือน
ที่อยู่นอกชานเมืองของกรุงเทพฯ “ลี้กะล่อม”
บ้านนาช่างใต้ เมืองน้ำบวกลาว พบว่าสามารถแบ่งรูปแบบของเรือนลี้
กะล่อม ตามช่วงของอายุการตั้งถิ่นฐานและแบ่ง
ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบเรือนดั้งเดิม
ก่อนตั้งถิ่นฐานในบ้านนาช่างใต้ 2) รูปแบบเรือน
ดั้งเดิมในบ้านนาช่างใต้ 3) รูปแบบเรือนสมัยใหม่
นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งรูปแบบตามลักษณะ
กายภาพของเรือน และความเชื่อที่แสดงออกผ่าน
งานสถาปัตยกรรมและยังพบว่าหลังจากกลุ่มลี้
กะล่อมได้ลงตั้งถิ่นฐานอันมั่นคงในแม่น้ำสาตอน
กลางแล้วนั้น รูปแบบหลังคาเรือนมีการปรับตัว
เป็นรูปแบบใหม่โดยได้รับอิทธิพลจากเรือนลาว
ในหลวงพระบาง

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือน
ที่อยู่นอกชานเมืองของกรุงเทพฯ “ลี้กะล่อม”
บ้านนาช่างใต้ เมืองน้ำบวกลาว พบว่าสามารถแบ่งรูปแบบของเรือนลี้
กะล่อม ตามช่วงของอายุการตั้งถิ่นฐานและแบ่ง
ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบเรือนดั้งเดิม
ก่อนตั้งถิ่นฐานในบ้านนาช่างใต้ 2) รูปแบบเรือน
ดั้งเดิมในบ้านนาช่างใต้ 3) รูปแบบเรือนสมัยใหม่
นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งรูปแบบตามลักษณะ
กายภาพของเรือน และความเชื่อที่แสดงออกผ่าน
งานสถาปัตยกรรมและยังพบว่าหลังจากกลุ่มลี้
กะล่อมได้ลงตั้งถิ่นฐานอันมั่นคงในแม่น้ำสาตอน
กลางแล้วนั้น รูปแบบหลังคาเรือนมีการปรับตัว
เป็นรูปแบบใหม่โดยได้รับอิทธิพลจากเรือนลาว
ในหลวงพระบาง

บรรณานุกรม | บรรณานุกรม

- Srisawat, Boonchuay. (2015). Tai Sibsong Panna. (In Thai). [Tai Lue Sibson Panna]. Bangkok: Siam.
- Kirdsiri, Kreangkrai. (2010). Poomlang kan kan tang tin than kum chattipan Tai-Lao lae kan kluen yai su prated Thai. (in Thai). [Historical Background of Tai-Lao Settlement and Movement to Thailand]. Naju: Prawattisart Sathapattayaakam lae Sathapat tayakam Thai (In Thai) [Naju: History of Architecture and Thai Architecture], 7, 83-131.

นิยามศัพท์ | นิยามศัพท์

ກ້ອງຕາລ່າງ	(ห้องเตล่ง)	พื้นที่ใต้ถุนเรือน
ກວມ	(กวม)	รวม
ຂີ້	(ชื้อ)	ชื่อ โครงสร้างหลังคาที่พาดระหว่างเสา หรือผนังสำหรับรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคา
ແຂ້	(แช)	คำเรียกชื่อจระเข้ ในที่นี้ หมายถึง สันหลังคา ตรงกับคำว่า ตะเข้สันในศัพท์ช่างไทย
ຄືກ	(คีก)	เลขคี่

แถม	(แถม)	ริม, ข้าง, ใกล้
ถ่อม	(ค่อม)	พื้นที่อเนกประสงค์ที่อยู่ภายใต้หลังคาเรือนประธาน อยู่ทางด้านหน้าเรือน ทว่าในชั้นหลังก็ใช้เรียกพื้นที่มีคุณลักษณะอเนกประสงค์ ทว่าไม่ได้อยู่ภายใต้หลังคาเรือนประธาน
แจ	(แจ)	มุม
ตั้ง	(ตั้ง)	ตรง, ตรงหน้า, ประจันหน้า
สุดซ้วม	(สุดซ้วม)	การทำพิธีเรียกขวัญ สู่ขวัญก็เรียก
ลม	(ลม)	ปลาย, ส่วนสุดท้ายของสิ่งที่มีสัณฐานยาว
ลิยอ	(ลิยอ)	โครงสร้างไม้ประกอบสามเหลี่ยมหน้าจั่วใช้รับน้ำหนักแป, จันทัน
สีหน้า	(สีหน้า)	หน้าบัน, หน้าจั่ว
เสาดั้ง	(เสาดั้ง)	เสาโครงสร้างตั้งอยู่กึ่งกลางของด้านสกัด ทำหน้าที่รับอกไก่
เสาดั้งคืบ	(เสาดั้งคืบ)	เสาโครงสร้างตั้งอยู่กึ่งกลางของด้านสกัด ทำหน้าที่รับอกไก่
เสาดั้งตั้ง	(เสาดั้งตั้ง)	เสาโครงสร้างตั้งอยู่กึ่งกลางของด้านสกัด ทำหน้าที่รับอกไก่ โดยโคนเสาดั้งลงบนพื้นดินหรือตอม่อ
เสาท้าว	(เสาท้าว)	เสาเอกของเรือน
เสารอง	(เสารอง)	เสารอง
เสียง	(เสียง)	เสียง
ด้านสีหน้า	(ด้านสีหน้า)	ด้านสกัด
แต่งดอง	(แต่งดอง)	การแต่งงาน
เต้าโฮม	(เต้าโฮม)	รวบรวม
ทะฮายอพัก	(ทะฮายอพัก)	ความหมายเดียวกับคำว่า สวามีภักดี
ทวง	(ทวง)	อาคารชั่วคราว, กระท่อม, เรือนพักที่ปลูกอยู่ตามไร่นา
ทำฮิด	(ทำฮิด)	แต่แรก, ครั้งแรก, ลูกคนโต
เทิง	(เทิง)	บน, ด้านบน, ข้างบน
น้ำไค้ง	(น้ำไค้ง)	คั้งน้ำ
ปุ่นสะดม	(ปุ่นสะดม)	ปล้นสะดม
ล้องแม่บ้าน	(ล้องแม่บ้าน)	ที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ
ลวง	(ลวง)	ตามแนวยาว, ตามแนวลึก เช่น ลวงแป คือ ตามแนวแป
เล่าเข้า	(เล่าเข้า)	ยุ่งเข้า
หลักเขื่อน	(หลักเขื่อน)	เสาหลักกำหนดขอบเขตของพื้นที่หมู่บ้าน
หลักสิม	(หลักสิม)	เสาหลักใจกลางบ้าน
เอิน	(เอิน)	เรียก
ธาบพรง	(ธาบพรง)	ที่ราบเสมอกัน
เรือนเสาค้ำ	(เรือนเสาค้ำ)	เรือนยกพื้น